

KATEDORA

Sekretar za predsednika

Običajno predstavimo v Katedri novega predsednika IO. Tokrat je postal predsednik študentske organizacije v Mariboru Boris Kastivnik, ki je že več ali manj znan po svojem delu kot sekretar IO. Uspešno ga je opravljal v preteklih mesecih. V kratkem pomenku smo želeli nekaj odgovorov dovolj zanimivih za naše bralce, ki spremljajo razvoj študentske organizacije v Mariboru.

BORIS, KAJ TE JE VODILO K TEMU, DA SI SPREJEL FUNKCIJO PREDSEDNIKA IO SŠ MVZ?

V študentski organizaciji delam že leto dni in v tem obdobju sem si tudi nabral precej izkušenj. Kot sekretar IO SŠ MVZ sem se veliko naučil in upam, da bom tudi funkcijo predsednika uspešno opravljal, čeprav se istočasno zavedam, da je to delo zelo odgovorno in da lahko pri upravljanju funkcije nastopijo tudi težave. Mesto predsednika sem sprejel samo zaradi naslednje misli: uspešno zastopati študente, ki študirajo v Mariboru.

V KAKŠNEM ČASU SPREJEMATEŠ FUNKCIJO?

Mesto predsednika sprejemam v času razprav o novem samoupravnem konstituiranju visokega šolstva, razprav o novi organiziranosti mladih in v času priprav na kongres mladih, ki bo v začetku prihodnjega leta.

KAKŠEN JE ODNOS ŠTUDENTOV DO ORGANIZIRANOSTI IN DO ŠTUDENTSKIH VODITELJEV?

Mnogo je takšnih mladih ljudi, ki študirajo v Mariboru, pa sploh ne vedo, da v Mariboru obstaja študentska organizacija. Zaradi nezainteresiranosti njih ne krivim samo študentov. V precejšnji meri je

za to kriva študentska organizacija sama, ki je preveč ločena in oddaljena od širše študentske populacije.

Naša naloga je, da vzbudimo v njej zanimanje in da čimveč študentov pritegnemo k aktivnemu sodelovanju po šolah. O odnosu študentov do študentskih voditeljev pa – vsak, ki ve kakšno funkcijo si prevzel in ki te pozna, ti zaželi veliko uspeha pri delu. Pri tem se premalo zaveda, da študentska organizacija brez podpore večine študentov ne more uspešno delovati in zastopati njihovih interesov.

KAKŠNI SO SEDAJ FINANČNI TEMELJI ORGANIZACIJE?

Naše delo financirajo RIS, Združenje visokošolskih zavodov MMaribor, v precejšnji meri pa zbiramo finančna sredstva tudi sami preko študentskega servisa.

KATERE NOVOSTI JE PO TVOJEM NUJNO TREBA UVESTI V DELO IO?

Do volilne skupščine, ki bo januarja prihodnje leto, (do tedaj rudi traja mandat) ne mislim v delo IO vnesti bistvenih novosti. Držal se bom programa, ki smo si ga zastavili na prvi seji stalne skupščine v začetku letošnjega leta. Razumljivo je, da se ob menjavi predsednikov marsikaj spremeni. Do sprememb pride v samem delu. Najbolj si želim, da bi uspeli s pomočjo informativnih sredstev tesneje povezati IO in študentsko populacijo.

KAKŠNE OBLIKE INFORMIRANJA PA SO BILE DOSLEJ?

Katedra, Študentski poročevalec (ki pa ni izhajal redno), glasila posameznih visokih in višjih šol in radijsko oddajo Študij in glasba.

Leopold Petrovič

IN SE TVOJE SPOROČILO BRALCEM?

V študentski organizaciji je stalna težnja po medsebojnem sodelovanju, pomoči ... Da bi to težnjo še

bolj razvili in realizirali, želim, da čimveč mladih ljudi aktivno sodeluje pri delu organizacije.

Razgovor vodil: Igor Plohl

KATEDRA

ŠTUDENTSKI LIST letnik XIV. št. 5 Maribor 17. decembra 1973

študentski list

izdaja stalna skupščina skupnosti študentov mariborskih visokošolskih zavodov.

Ureja uredniški odbor:

Glavni in odgovorni urednik Davorin Kračun
Sekretarka uredništva Nevenka Vetrlih

Studentje in visoko šolstvo:

Tone Cerjak (urednik), Milan Kerkez, Miroslav Rebernik, Janko Siranko

Politika in gospodarstvo:

Dušan Zbašnik (urednik), Drago Pišek

Kultura:

Edvard Pukšič (urednik), Igor Kramberger

Prikazi in ocene: Adrian Grizold, (Urednik) Boris Čerpes,

Periskop: Jože Zagožen

Likovnost: Sonja Milhec, Ferdo Rakuša, (fotografija), Janez Rotman, Jasna Zbašnik

Tehnični urednik: Marjan Hanl

Lektor: Branka Vavpotič

Katedro sofinancirajo: Združenje visokošolskih zavodov Maribor, IO SŠ MVZ, Kulturna skupnost Slovenije in SO Maribor. Uredništvo in uprava Ob parku 7, 62000 Maribor, telefon 22-004, tekoči račun 51800-678-81846. Nenaročenih slik in rokopisov ne vračamo. Cena izvoda je 2,00 din (letna naročnina 20,00 din, za ustanove in podjetja 30,00 din). Tiska CP Mariborski tisk, Maribor.

MI IN NAŠ ODNOS DO SPLOŠNEGA LJUDSKEGA ODPORA

Najprej si je treba ustvariti pravičen odnos do obrambe. Ko smo prepričani v to, da je obramba nujno potrebna za varstvo našega načina življenja in razvoja naše družbe, lahko s konkretnimi dejanji doprinesemo k obrambnim pripravam. Najenostavneje lahko pričnemo s tem doma in v okolju kjer živimo. Pomislite, ali imate zalogo hrane za mesec dni vnaprej, ali ste poskrbeli za osebno varnost v primeru napada? Veste, kam se boste zatekli v slučaju bombardiranja, znate zatemniti stanovanje? Poiščite knjižico z naslovom „Kako se zaščitimo v vojni“, ki jo je izdal Državni sekretariat za narodno obrambo in ki jo morate imeti nekje doma, saj jo je dobila vsaka družina in jo preberite, ko boste imeli čas. Tako boste spoznali vse, kar morate vedeti s področja civilne zaščite v slučaju vojne. Če vam kaj ne bo jasno, pojdite in vprašajte poverjenika za civilno zaščito, predsednika hišnega sveta, ali pa tajnika vaše krajevne skupnosti.

V delovni organizaciji, kjer delate ali na šoli, če se študirate, povsod obstajajo komisije ali poverjeniki za splošni ljudski odpor. Ali veste, kaj je vasa naloga in kje je vaše mesto v slučaju vojne? Ne? Pojdite in vprašajte! Saj to vendar ni skrivnost ali „vojna tajna“, kot temu pravimo.

Morda pa nimate vojnega razporeda, v primeru vojne pa bi vseeno rajši z orožjem v roki branili domovino. Vključite se v prostovoljne partizanske enote, kamor se vključujejo tudi predstavnice ženskega spola, saj ni nikjer rečeno, da streljajo moški bolje kakor ženske. Informacije o vključevanju v partizanske enote lahko dobite pri svojem poverjeniku ali komisiji za splošni ljudski odpor, ali na štabu teritorialne obrambe na občini. Morda se boste vprašali, kaj pa lahko sploh dosežem proti sovražniku, ki bo prigrmel s topovi in tanki. Ali veste, da lahko z navadno tromblonsko mino, ki jo izstrelite iz puške, preluknjate najtežji tank, da lahko z dobro postavljenim mino zaustavite oklopno enoto in da bodo morali sovražniki iz tankov in drugih vozil, potem pa bodo na istem kot vi, ne, vi boste na boljšem, saj boste poznali ozemlje, na katerem se boste borili in navajeni boste bojevanja na prostem, medtem ko se bo sovražnik brez jeklenega oklepa počutil nesigurno.

To je bilo nekaj možnosti obrambnega delovanja kot priprave na morebitno agresijo. Kaj pa lahko počnemo vsak dan in kaj lahko koristi obrambnim pripravam vsakega posameznika in celotne družbe? Odgovor je v bistvu preprost; vse, prav vse lahko koristite. Ne verjemete? Poglejte – vse kar veste, lahko v primeru vojne izkoristite proti sovražniku, recimo razni hobiji, kot so radioamaterstvo, streljanje, izleti v planine, tabornišvo, športno udejstvovanje, družbenopolitično udejstvovanje, vrtičkarstvo, jadrarstvo, padalarstvo in tako dalje. Tudi šivanje in kuharska umetnost spadata zraven.

Posebna oblika teh možnosti je krepitev obrambne zavesti. Pomislite, ali ste med tistimi, ki širijo ob resnih situacijah nepreverjene informacije ali jurisate na trgovine in nabavljate tone sladkorja, moke in soli, ali verjamate v vse, kar slišite in ali ob takih situacijah razmišljate trezno in pravilno presoje? Ali vplivate na ljudi v svojem okolju tako, da ne počenajo raznih neumnosti, ki se jim pozneje maščujejo?

JANI SIRANKO

Navadno se pri ocenjevanju sedanjega trenutka v razvoju izobraževalnega sistema ustavimo pri argumentiranem označevanju pomanjkljivosti, ki bi jih veljalo premagati in vzpostaviti takšen sistem, ki bi temeljil na racionalnem, učinkovitem, hitrem in družbeno potrebnem delu—izobraževanju. Ob tem je seveda nujno potrebno vedeti, da mora sistem, če želi imeti omenjene lastnosti, načrtovati svoje delovanje. Osnovni namen načrtovanja—izobraževanja je racionalizacija in sistemizacija sprejemanja odločitev za prihodnost. Učinkovito načrtovanje zahteva permanenten in fleksibilen pristop. Povezano mora biti z načrtovanjem splošnega razvoja, zaobseči mora vse stopnje in tipe izobraževanja; ne moremo namreč—z narodnogospodarskega vidika—planirati razvoja ene izmed stopenj izobraževanja, ne da bi pri tem upoštevali razvijanje celotnega izobraževalnega sistema.

Pri planiranju in odločanju so vedno potrebni kompromisi med različnimi stališči in nasprotnimi interesi. Moramo vedeti, da neusklajenost ponudbe in povpraševanja po določenih izobraževalnih profilih lahko privede do omejevanja števila študirajočih na posameznih študijskih smereh. Načrtovanje izobraževanja kot kvalitativno definiranje ciljev nosilcev,

podiranje pregrad

DUŠAN ZBAŠNIK

vsebine in materialnih možnosti družbe, je zahteven proces. Pri tem pridemo do vprašanja, katere družbene cilje moramo s planiranjem zagotoviti? Tržne potrebe ali potrebe razrednih in socialnih struktur? „Intenzivnejše zaposlovanje visokokvalificirane delovne sile v industriji je rezultat številnih inovacij, tehnoloških sprememb in sprememb v organizacijski izvedbi proizvodnega procesa. Pri nas si prizadevamo pri uvajanju nove tehnike, boljše organizacije, s čimer mora rasti tudi število visokokvalificiranih delavcev znotraj aktivnega prebivalstva. Tempo tega razvoja je odvisen od stopnje rasti in aplikacije umskega dela pri fizičnem delu. Če bi se ta tempo v prihodnosti upočastnil, bi zaustavili tudi prehod na visokokvalificirano delovno silo v gospodarstvu če pa bi se pospešil, bi se hitreje večalo število visokokvalificiranih delavcev v okviru aktivnega prebivalstva. Danes težko predvidevamo, kakšen bo ta tempo. Odvisen je tudi od človeške sposobnosti in inventivnosti. Nadaljnja ekonomska rast bo bolj odvisna od razvoja, uvajanja in uporabe kompleksne tehnologije in moderne organizacije, kot pa od akumulacije kapitala in naravnih virov. Visokokvalificirana delovna sila je torej odločilen faktor napredka. Lahko predvidevamo, da se bodo povečale potrebe po uporabi visokokvalificiranega in vodilnega kadra v industriji, da se bo burneje razvijala konkurenca med posameznimi delovnimi organizacijami za vodilno osebje, da bo avtomatizirana proizvodnja zahtevala velike skupine strokovnega osebja ter zmanjševala svoje potrebe po fizičnem delu, da bodo delovne organizacije ocenjevale svoj bodoči razvoj ne le v zvezi z tržiščem, proizvodnjo in financami, pač pa tudi v zvezi z razpoložljivo strokovnostjo zaposlenih itd.

Dediščina preteklosti pri nas ni zadovoljiva, ko govorimo o kadrih in izobraževalnem sistemu. Izobraževalni sistem je bil pri nas bolj ali manj zavestno izločen iz celovitega procesa družbene reprodukcije ter statičen z ozirom na velike znanstveno-tehnološke in družbene spremembe. Nova ustava, ki opredeljuje izobraževanje kot dejavnost posebnega družbenega interesa, bo omogočila pretrgati te vezi s preteklostjo. Za sedaj še velja, da je kvalitativno spreminjanje zaostajalo za kvantitativnimi spremembami v izobraževanju. Demokratizacija izobraževanja, ki jo nekateri definirajo kot ustvarjanje enakih možnosti za izobraževanje, večja produktivnost izobraževanja, postajata ekonomski imperativ. Izobraževanje se je močno razmahnilo v razvitih deželah (v ZDA študira 45 %, v SZ pa 25 % generacije). Zato bodo prizadevanja, da planiranje izobraževanja prerase iz planiranja števila dijakov in študentov in prostih delovnih mest v planiranje socialne varnosti, velika; tudi v razvitih deželah. Ljudje se množično šolanjo, vendar se morajo prej ali slej srečati z dvema okoliščinama: možnost zaposlitve je omejena, ekstenzivnega zaposlovanja ni več. velikó delovnih mest (pri nas 470000) pa je zasedla množica ljudi z neustrezno kvalifikacijo. To je v preteklosti pravzaprav bilo nujno, ne more pa pomeniti trajne politike. Drug moment je sama struktura priliva šolanih kadrov. V precejšnji meri je neustrezna in ni odraz potreb, ki jih imajo gospodarstvo, družbene službe itd. Takšen položaj v izobraževalnem sistemu je odraz gospodarske dejavnosti, ki ni dovolj integrirana in vključena v enotno razvojno koncepcijo. Tako gospodarstvo kot družbena skupnost do sedaj nista znala na samopuravnih temeljih in na osnovi danih ekonomskih zakonitosti voditi in usmerjati gospodarskega razvoja. Zato lahko rečemo, da planiranja izobraževanja in kadrov do sedaj praktično ni bilo. Že vrsto let postavlja družba jasno zahtevo po urejenem načrtovanju izobraževanja, vendar zahteve še nismo izpolnili.

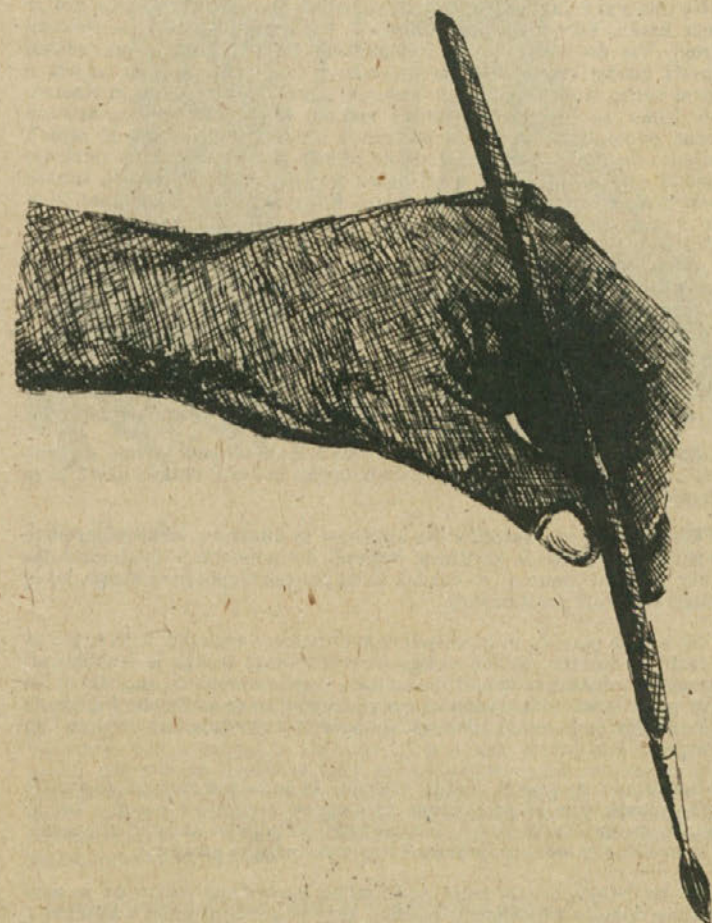
Država ne more več igrati vloge osnovnega nosilca planiranja. Po drugi strani pa se družbene dejavnosti in gospodarstvo še niso usposobile, da bi lahko učinkovito prevzele koordinacijsko funkcijo, ki jo je nekoč imela država. Prav izobraževanje je ena izmed družbenih dejavnosti, kjer še niso izdelane sistemske premise, po katerih bi se lahko izobraževanje racionalno vključevalo v samoupravno organiziran sistem reprodukcije.

Razumljivo je, da je takšno nerešeno stanje vplivalo na sistem izobraževanja ter na delo izobraževalnih ustanov, ki so iskale rešitev v planiranju kadrov in izobraževanja. Ker načrtovanja na tem področju pri nas še ni, je tudi analitični instrumentarij nerazvit. Ni institucije, ki bi se na znanstveni osnovi kontinuirano ukvarjala s problemi metodologije in instrumentarija planiranja na tem področju. Logična posledica tega je, da se izobraževanje in izobraževalne institucije razvijajo stihijsko, zato pa tudi njihovo funkcioniranje zahteva velika sredstva iz narodnega dohodka. Kakorkoli se izločanje sredstev za razvoj izobraževanja povečuje, ostaja ekonomski položaj izobraževanja še nadalje slab. Zato moramo biti skeptični pri ocenjevanju odstotkov od narodnega dohodka, ki jih družba daje za izobraževanje. Nižji odstotek pri racionalnejšem in smiselnem izkoriščanju pomeni dosti več kot nekontrolirano trošenje velikih delov narodnega dohodka za izobraževanje, ki se razvija stihijsko in brez pravih družbenih in ekonomskih kriterijev. Kadri se množično šolajo, vendar sta kvaliteta in učinkovitost izobraževanja praviloma nizki. Mnogi šolani ljudje ne morejo dobiti dela zaradi omejenih možnosti zaposlovanja, v prvi vrsti pa zaradi neadekvatne strukture izobraževanja z oziroma na potrebe po kadrih. To pomeni veliko izgubo pri človeškem faktorju, vir frustracij ter visoke ekonomske izgube.

Zaradi takšnega stanja izobraževanje, namesto da bi predstavljalo enega najpomembnejših faktorjev razvoja družbe, predstavlja potrošnika družbenega dohodka, „obremenitev“ gospodarstva. Položaj bi lahko razrešili takrat, ko bi podrla meje, ki so umetno postavljene med izobraževanjem in drugimi sferami družbene reprodukcije in ko bi integrali vse sfere družbene reprodukcije na osnovi samoupravnega sporazumevanja. To pot je izbrala tudi nova ustava. Organiziranje samoupravnih interesnih skupnosti, v katerih bi prišlo do svobodne izmenjave dela zaposlenih v neposredni proizvodnji, predstavnikov družbene skupnosti in delavcev—študentov, pedagoških delavcev, nepedagoških delavcev—na visokih šolah, bo verjetno omogočilo neposrednejši vpliv gospodarstva in njegovih potreb na razvoj—vsebinski in kvantitativni—šolstva.

Planiranje izobraževanja je le eden izmed načinov reguliranja teh razmerij. Investicije v kadre so zelo velike, prihaja pa tudi do zelo velikih izgub. Načrtovanje je način, ki lahko te rizike zmanjša za minimum, oziroma na še sprejemljivo raven. Vendar je tudi planiranje samo omejeno s človekovo voljo, sposobnostjo in možnostmi. Gre za dolgoročne investicije, ki jih težko načrtujemo zaradi hitrega tehnološkega razvoja. Ze v času študija na fakulteti se tehnologija, pa tudi celotno znanje, bistveno spremenita, prav tako pa tudi potrebe gospodarstva. Načrtovanje je torej nujno in ima svoje prednosti. Vendar samo po sebi ne pomeni rešitve. Odvisno je namreč od stopnje integriranosti dela, istočasno pa pospešuje integriranje zadržanega dela. Osnovno izhodišče pri tem pa nam mora biti marksistična koncepcija vloge in funkcije dela ter človeškega faktorja nasploh v procesu družbene reprodukcije.

1) Med drugimi piše o tem problemu dr. M. Pečujlić: Prihodnost, ki se je začela. S tega vidika lahko razpravljamo o odlivu „sive substance“, ekonomski migraciji itd.

O Londonu, njegovih znamenitostih in še kaj

The Town of London, ki ga je pred približno 1000 leti zgradil William the Conqueror, je nema priča krvavih dogodkov v zgodovini britanskega imperija. Masivni, temnosivi zidovi učinkujejo moreče in ob misli, da je tukaj končalo življenje veliko število znanih in neznanih ljudi, človeka spreleti srh. Mnoga zgodovinska poslopja so danes mrtvi spomeniki preteklosti. O londonski trdnjavi kaj takega ne bi mogli trditi. Znotraj njenih zidov je našlo zatočišče okoli tristo mož, žena in otrok, ki imajo svoj klub, restavracijo, teniška igrišča, dve kapeli, svojega zdravnika in seveda svoje čuvaje, ki jih imenujejo Jeoman Warders.

Omeniti moram še obisk parlamenta in katedrale Westminster Abbey. Današnja zgradba je bila zgrajena v času Henrika III. Zahodni stolpi pa so bili postavljeni v začetku 18. stoletja. Od Williama I. dalje so bili v tej katedrali kronani skoraj vsi monarhi. Velika večina med njimi je tudi po smrti našla svoje mesto v grobnicah cerkve.

Danes je London administrativno razdeljen na City of London in osemindvajset predelov mesta. The City je najstarejši del Londona. Nekoč je bil obdan z velikim obzidjem. Danes pa je trgovsko in finančno središče Londona.

Eno najlepših arhitektonskih del Londona je katedrala svetega Pavla, ki stoji na mestu nekdanje saksonske in normanske cerkve. Obe sta bili uničeni v velikem ognju, ki je zajel London v začetku 18. stol. Današnja zgradba je delo slavnega arhitekta Christopha Wrena. St. Pauls kot to katedralo imenujejo Angleži je največja protestantska cerkev v Angliji. Znana je po tako imenovani Whispering Gallery in po tem, da sta tu pokopana Nelson in Wellington.

NA UNIVERZI V CAMBRIDGU

Cambridge je eno največjih in arhitektonsko najbolj imponantnih mest v Angliji. Na nas je napravil nepozaben vtis. To je mesto stolpov in stolpičev, cerkva, samostanov, dvorišč, številnih laboratorijev, kolegijev, ki so zgrajeni ob mirni reki Cam – skratka mesto, čigar lepota se skriva predvsem v harmoniji različnih stilov, kakor so si sledili v časovnem zaporedju od 13. stol. pa do današnjih dni.

Cambridge je postal univerzitetno mesto že v 13. stol. Najstarejši kolegij (vseh je več kot dvajset) je Peterhouse, med najlepše arhitektonske storitve pa prištevamo King's Collige, Trinity Collige, St. John's in Girton ter druge.

Dvajseto stol., posebno leta po vojni, so prinesla nove probleme v zvezi z razširitvijo univerze in modernizacijo poslopij. Najbolj eminentna zgradba naše dobe, ki je v to srednjeveško mesto vnesla duh današnjega časa je Churchill Collige, zgrajen 1959. leta, namenjen predvsem študiju znanosti.

Na univerzi v Cambridgeu so študirali najbolj slavni možje Anglije, kot so Francis Bacon, Byron, Chaucer, Churchill, Cromwell, Sarwin, Isaac Newton in drugi. Vse do nedavnega je v angleškem šolskem sistemu prevladoval stanovski značaj vzgoje – vrata univerze v Cambridgeu so bila odprta v glavnem tistim študentom, ki so prihajali iz kolegijev v Etonu in Harovu. Danes lahko na tej univerzi študira vsakdo, ki je pred vpisom napravil ustrezne pogoje. Ker je število študentov omejeno, sprejemajo le najbolj nadarjene. Študentje, katerih starši ne morejo plačevati šolnine, dobivajo štipendijo – skratka, študij v tej deželi postaja vse bolj privilegij širokih množic in ne le privilegij slojev kot nekoč. Kar zavidali smo študentom, ki se lahko v tem tihem mestu popolnoma posvetijo študiju, saj imajo za to odlične pogoje. Študentje imajo v kolegijih celotno oskrbo; tukaj študirajo pod vodstvom svojih mentorjev, ki skrbno bedijo nad njihovim delom in jih individualno usmerjajo pri študiju. Pregrada med avtoritativnim profesorjem in študentom je tako podrti. Pri mentorskem načinu dela se vzpostavljajo pristni delovni odnosi, ki temeljijo na enakopravni udeležbi profesorja in študenta na učnem procesu.

Kolegiji, predvsem znanstveni, so opremljeni s številnimi laboratoriji tako, da se lahko študentje že v času študija vključujejo v raziskovalno delo.

Znani laboratoriji, imenovan Cavndish Laboratory, je npr. rojstno mesto atomske fizike. Kolegij za študij botanike ima svoj botanični vrt, ki ga študentje sami urejajo.

Vsak kolegij ima seveda svojo knjižnico in čitalnico, vsem šolam pa je namenjena univerzitetna knjižnica. Najlepši del interieria je čitalnica dolga več kot petdeset metrov. Ob straneh so na policah razporejene knjige, tako, da imajo študentje prost dostop.

Ne bi bilo prav, če bi vzporejali našo univerzo z angleško, kajti tu gre za dva različna smotra: namen našega univerzitetnega študija je izoblikovati dobre strokovnjake kakor tudi vsestransko razvite osebnosti, angleški način študija pa je osredotočen samo na dva ali tri strokovne predmete. Cilj ene in druge univerze pa bi moral biti enak: omogočiti študentom čim boljši in čim racionalnejši študij.

Nedvomno so pogoji študija v kraju, ki je odmaknjen od ropota in trušča, v kraju, kjer je poskrbljeno za osnovne življenjske potrebe kot so hrana, stanovanje in rekreacija, mnogo boljši od pogojev na naših univerzah, kjer se moramo še sedaj spoprijemati z najosnovnejšimi problemi.

Če na koncu strnem svoje misli, lahko upravičeno trdim, da je naša ekskurzija dosegla svoj namen; ogledali smo si London, prišli v kontakt z jezikom, ki ga bomo kot bodoče učiteljice poučevali in spoznale tudi delček tega, kar se skriva za navideznim bliščem angleške kraljevine.

Milena Hancman

Visokošolski študij na Švedskem

(POVZETEK ČALNKA HAMBURŠKEGA TEDNIKA DIE ZEIT)

Dežela z izredno visokim standardom, ki jo postavljajo kar med kapitalizem in socializem, dežela, ki je svojim članom odvzela vse gmotne skrbi, tako da jih ni treba biti več strah ne revščine ne starosti, boleznih, dežela z najbolj natančno statistiko, kontrolo osebnega imetja in temu ustreznimi posledicami v davčni politiki hoče biti v vsem racionalna, torej tudi glede visokega šolstva. Visoke vsote, ki jih terjaja šolstvo, je treba racionalno uporabiti, zato ni motoče, da bi študentje zapravljali čas in s tem denar. Zaradi tega uživajo švedski študentje manj univerzitetne svobode kot na primer nemški ali angleški.

Značilnosti visoke šole na Švedskem so sledeče:

1. univerze nikakor niso avtonomne, temveč so pod kontrolo močno centralizirane birokracije,
2. študij je šolski (mi bi rekli srednješolski),
3. študijski roki so rigorozno fiksirani in so pod trajno delovno pritislo,
4. za kontrolo dela je mnogo vmesnih izpitov;
5. študij je osnovan na samofinanciranju.

Kako je z vpisom na univerzo?

Za dve najbolj sloveči univerzi Uppsalo in Lund je treba poslati prošnjo in zadnje srednješolsko spričevalo (po 12 letih šolanja kakor pri nas) v Stockholmu na centralni univerzitetni urad. (Podobno sta v Angliji slavni univerzi v Cambridgeu in Oxfordu odvisni od londonske centralne uprave).

Vse podatke o študentu dajo v centru v computer. Ker pa je nevarno, da te computer ne izbere za stroko, ki jo želiš študirati (zaradi event. numerusa clausisa), pošiljajo kandidati včasih vloge za več strok z upanjem, da bodo vsaj v eni uspeli. Pravijo sicer, da ne odloča vselej computer, temveč tudi osebne zveze in morda še kaj drugega, kar ni nič čudnega v deželi, kjer ima ves kapital v rokah le nekaj družin in kjer se ta od roda do roda deduje. Za Švedsko je namreč značilno, da je težišče plačevanja davkov na delojemlaci in ne na podjetjih.

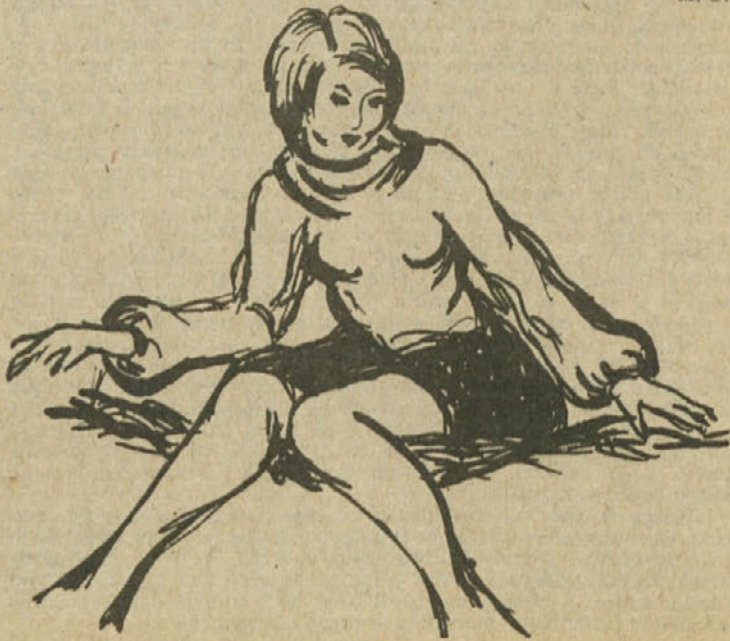
Ko je študent vpisan, je to za banko jamstvo; študent dobi posojilo, ki znaša letno 10.600 kron (6000 DM). Od tega je 1750 kron štipendija, ki jo prejme študent z državne blagajne, ostalih 8850 kron pa mora začeti odplačevati po treh letih, ki jih je prebil v poklicu in to odplačevanje se utegne zavleči tja do 50. leta.

Študij ima točno določena predavanja, ki jih študent mora obiskovati in na njih aktivno sodelovati. Dokaz so že omenjeni vmesni izpiti in seminarske naloge, s katerimi mora zbrati 40 točk, sicer mu semester propade in s tem tudi štipendija.

Ob takih pogojih švedskemu študentu ne preostane dosti časa za politično udejstvovanje, za demonstracije, agitacije in podobno. Pred seboj ima samo cilj – dokopati se do donosnega poklica. Tega se sicer študentje ne veselijo preveč, predvsem se boje, da ne bodo dobili prostega mesta v poklicu, ki so si ga izbrali. Zato poizkušajo nekateri podaljšati študij na račun skupnosti tak, da se posvetijo zbanstvenemu delu. Toda s tem narašča dolg, ki ga bo treba odplačevati.

Ali se švedski študent tudi zato zanima za politična vprašanja manj kakor, na primer njegov tovariš v Nemčiji ali Franciji, ker je z družbeno ureditvijo zadovoljen in ne naleti na kočljive probleme? Popolnih sistemov ni; poklic je naporen, zahteva od človeka vse sile, fluktuacija, posebno v industriji, je velika, delavci se upirajo Ubijajočemu traku, kljub odlični družbeni ureditvi pa je, na primer tudi tam težko priti do zdravnika specialista, prav tako je težko najti za otroka prostor v vrtcu in podobno. Problemov torej ne bi manjkalo. Toda kaže, da zvrok za nezanimanje ni samo pomanjkanje časa, temveč tudi sebičen lov za kariero, človeška odtujitev in hladni medsebojni odnosi. Sicer pa kaže že število mladostnih alkoholičkov (starejših je sicer še več), narkotikov in samomorilcev, da mladine same materialne dobrine potrošniške družbe ne zadovoljujejo, ne izpolnjujejo življenjskih zahtev. Spet nova kritika potrošniške družbe; ne zadošča samo kvantiteta življenja v obliki množnosti nakupov, popredmetena družba, temveč kvaliteta življenja, človeški odnosi, življenjska toplota.

M. O.

utrinki iz za železne zavese

JOŽE ZAGOŽEN

NEKOLIKO NEUREJENIH VTISOV S POPOTOVANJA PO POLJSKI

„Jugoslavija je zapad“, so nam z direktorjem študentskega servisa, Francem Zemvo zatrli poljski prijatelji. „Če želimo potovati v katerokoli vzhodnoevropsko državo, pri tem ne trčimo na nikakršne ovire, dovolj je, če imamo s sabo naše legitimacije... K vam potujemo težje – oskrbeti si moramo potni list; vizo, poleg tega ne moremo zapustiti domovine, če nismo v tujino posebej pismeno povabljeni.“

Kontrole na letališču skorajda ni bilo. Vprašali so le, če imamo dolarje, prtljaga jih ni zanimala. Nekoliko natančneje so prebrskali samo domače goste, zlasti tiste, z daljšimi lasmi; teh sicer ni veliko, večinoma so to mladi ljudje, a jih vendarle v večjih mestih, kot na primer v Varšavi ni malo.

Taksi služba je na Poljskem odlično organizirana. Franci je kot vzoren vekševski dipl. oec. takoj ugotovil, da so poljski taksiji cenejši od našega mestnega avtobusnega prometa... in res, v mestih vidiš na štiri taksije po en osebni avto (brez rdečih tablic), malo več tovornjakov, nekoliko diplomatskih vozil in s tem je promet pri kraju. Zatorej so cestišča skorajda napol prazna, enak položaj vlada na številnih parkiriščih – da o vključ vzorno in sodobno urejenim prometnim napravam (semafori na vsakem vogalu) gneče na Poljskem tako rekoč ne poznajo – razen tam, kjer je treba hoditi.

Najmočnejši vtis je v tej deželi name napravila gostoljubnost, ki je za Jugoslovane celo malce nerazumljiva. Poljak je za „Titove državljane“ pripravljen žrtvovati vse. Herbata (čaj) velja za nacionalno pijačo in ne bo lepo, če jo boste odklonili; pa tudi sicer tega ne kaže storiti – ob nenehnem zavijanju ledeno mrzlega vetra, ki seže do kosti, čaj še kako prija! Prav tako ne bo prav, če ne boste pogumno zvrnili kozarca vodke, ki je zaradi neprimernege geografskega položaja cenejša od vina (tega v celoti uvažajo). Kot neprekosljivi gostitelji so nas poljski kolegi presenečali na vsakem koraku: ko je bilo treba oddati plašče v garderobo (to ima sleherni javni prostor), poiskati taksi, razkazati znamenitosti mesta, univerzo, študentske domove ipd. Povsod stoje ob strani in budno pazijo na dobro počutje gostov.

Na Poljskem je mogoče opaziti višek delovne sile. Izvoznih ventilov (kot pri nas) tam ne poznajo in tako pridno zaposlujejo ljudi v velikem in okornem birokratskem aparatu. V študentskem domu v Varšavi je, poleg dveh redno zaposlenih vratarjev v recepciji, v vsakem nadstropju nameščena še paznica, ki z udobnega naslonjača budno motri sleherni študentski korak. Tudi v dvigalu (s katerim se je mogoče peljati samo navzgor) je v vlogi lift-boya samevala ostarela žena, ki je namesto mene pritisnila na gumb... Pa tudi sicer je na delovnih mestih, ki so v naših razmerah rezervirana samo za krepkejši spol, nameščenih veliko žensk; vidimo jih kot miličnice, kondokterke na vlakih, taksistke, vratarke itd. Sobice v varšavskem študentskem domu (nekaj tisoč študentov v eni stavbi) so bile glede na njegovo častitljivo starost, še kar udobne, čiste in urejene. Slehernega študenta opremijo s številnimi legitimacijami in brez teh je gibanje po mestih onemogočeno – tujcu nasprotno ni treba tako pogosto razkazovati potnega lista.

Nemcev na Poljskem ne marajo – tudi do Sovjetov jim ni veliko – zato pa tem bolj čislajo Jugoslovane; slišali so za Tita, morje, za junaška in ponosna južnjaška ljudstva in to jih je bržčas pritegnilo. Kot zanimivost naj navedem, da so me na prvi pogled povsod imeli za Nemca ter tako pokazali rezerviran odnos – ko pa sem ji dopovedal, da sem iz Jugoslavije, smo hitro postali prijatelji in barriere med nami so izginile...

Pred poljskimi avtobusnimi postajami, taksi postajališči, trgovinami, lokali kinematografi je mogoče opaziti dolge vrste ljudi, ki potrpežljivo čakajo, da pridejo na vrsto. Samo pred najboljšimi hoteli, bari in trgovinami, kjer prodajajo blago samo za dolarje, jih menda ni. Izdelki so lični, nekateri tudi presenetljivo sodobni, pri tem pa so tisti iz tekstila in usnja izredno poceni (zlasti čevlji in šotori), medtem ko so industrijski izdelki in pijača (za razliko od hrane) precej dragi. Lokali so sicer na Poljskem moderno urejeni, so snažni in tudi čez potrežbo se ne kaže pritoževati. Zunanja podoba novih stavb pa je zlasti v Varšavi, ki je bila med vojno do temeljev porušena (vsak peti Poljak je padel), nekam utesnjujoča, dimenzije so presežene, človek se počuti na ulici v objemu mogočnih, marmornatih stavb s prevelikimi okni in vrati majhnega in izgubljenega... Stalinov totalni režim je (podobno kot Hitlerjev) torej tudi na tem področju prišel popolnoma do izraza. Sicer pa je Varšava (iz zraka in megalomanskega, pompozna in nebo segajočega Doma kulture in nauke, kjer je še vedno pod omenjenim napisom razločno v marmor vklesano posvetilo I. V. Stalinu) videti lepa in velika, skratka ogromna.

Naslednje mesto, kjer sva se s Francijem ustavila je bilo Poznanj, tipičen kraj, kjer se iz arhitektonskega vidika bije staro z novim. Tu sva obiskala študentski dom (komfort udobnejši kot pri nas, kopalnica na štiri stanovančice – dojenčki v vsaki drugi sobi), visoko ekonomsko šolo, študentski servis, študentske organizacije, zabavne in kulturne prireditve. Nasploh pa sva po

Francijevi sodbi imela veliko srečo, da sva v tak kraj zašla ravno v času, ko se je tod mudil tudi bolgarski voditelj Živkov. Ob tej priložnosti so mesto okrasili s tisoči in tisoči majhnih zastavic, pa z dolgimi dvajsetmetrskimi zastavami (vzdolž vse višine stavbe), številnimi panoji, s parolami, ki jih tudi sicer, podobno kot zadnje čase v Zagrebu nikjer ne manjka; nekatere so za nas morebiti nekoliko zastarele, druge pa bi utegnile biti še kako sodobne!

Prepričan sem, da sva imela enkratno priložnost, ker so naju prijazni gostitelji povabili tudi na uradni sestanek (sabranje pilotov) – skupščino turističnih vodičev. Na sestanku, ki je trajal uro in pol, kjer nisem razumel skoraj stavka je ves čas govoril samo predsednik, prisotni mu niso prav nič ugovarjali, tudi spraševali ga niso veliko. (Ob prihodu v domovino se mi je na prvem sestanku kar stožilo po Poljski). V protokolu gostiteljev je sodila tudi organizacija izleta na deželo (končal se je tragično – v prometni nesreči smo povsem razbili avto) in takrat sem ugotovil, da je prebivalstvo na Poljskem skoncentrirano zlasti v mestih, da je življenje na vasi precej revnejše od tistega v večjih naseljih, da pa je temu navkljub tudi podeželje precej razvito, saj je bilo mogoče videti polno sodobnih strojev, ponekod lepe, velike hiše – samo avtomobilov ni bilo. Družbeni standard je torej visok, osebni pa nizek. Ne vsakdanje presenečenje, ki nas je čakalo na Poljskem pa so bile Poljakinjne. Pristopne, prijazne in zlasti zelo lepe predstavljajo enkratni okras sicer hladnih poljskih mest. Značilno zanje je gotovo izredno zosten okus za privlačnost – torej ni neobičajno, da smo slišali pritožbe fantov češ, da dekleta preveč porabijo, da hočejo biti lepe in moderne za vsako ceno... Kot imajo mladi ljudje na Poljskem posluš za sodobnost in modo, tudi z zabavnimi prireditvami ne skoparajo. V poznanskem študentskem domu smo imeli priložnost prisostvovati plesu, ki se ni v ničemer razlikoval od naših – tudi po repertoarju. Študentski plesni ansambel prireja ob sredah in sobotah v posebni „kulturni dvorani“ študentskega doma kvalitetne plesne, ki tako postajajo prijetno zbirališče mladih in razvedrilo, ki ga v Mariboru še pogrešamo.

Jasna Zbašnik

Smrt z lasuljo

Na koncu popotovanja sem se naposled namenil v Osviecim (Auschwitz) kjer so mi nacistični razbojniki pobili staro mater in dve teti ter jih sežgali v krematoriju. Torej se je spodobilo, da sem pred vhodom v taborišče, kjer je zloglasno zapisano „Die Arbeit macht frei“ pljunil pred nekoč neprehodno ograjo in tako na simboličen način pokazal prezir do fašističnih barab. O gnusu onkraj ograje sedaj ne bi govoril – z dvema, tremi stavki strahot ni mogoče popisati! Zaradi tega me vse bolj razkačijo puhla mnenja nekaterih mladih zaplotnikov, ki si drznejo istovetiti epopejo partizanstva s kavbojščino...

Samo teden dni bi jih poslal na Osviecimske pograde!

Temeljna preokupacija komunistov v študentski organizaciji je bila v preteklem obdobju usmerjena predvsem v izboljšanje programskih izhodišč in programa dela, v njeno reorganizacijo na osnovi sklepov III. konference ZKJ in v vključevanje ter angažiranje širšega kroga študentov v njeno dejavnost. Študentska organizacija je s sprejemom programskih izhodišč, temelječih na programu ZKJ, izpolnila vrzel v dosedanem organiziranju. S tem so bili zavrnjeni razni liberalistični koncepti, ki so poudarjali potrebo po ohranitvi principa spontanosti študentskega gibanja. To se je praktično pokazalo v tem, da je študentska organizacija sprejela sklep o organiziranosti, ni pa imela svojega programa ali vsaj programskih izhodišč. S tem se je zmanjšala njena funkcija družbenopolitične organizacije, na tej osnovi pa so nastala tudi številna nasprotja med Zvezo mladine in študentsko organizacijo.

Ob teh razpravah in ob oblikovanju dopolnitve statuta, zlasti v obdobju priprav na III. konferenco ZKJ, se je jasno pokazalo, da jasna idejno-politična orientacija dejavnosti študentske organizacije vzpodbuja organizacijsko in programsko povezavo z drugimi deli mladine, predvsem z mladimi delavci, to pa ne negira organiziranja in povezovanja študentov na osnovi specifičnih interesov v okviru visokošolskih zavodov in republike.

S tako povezavo se bo krepila solidarnost in pri študentih zavest o delavcu – intelektualcu. Proces zblizevanja študentov z drugo mladino se je pričel že med pripravami III. konference ZKJ, v okviru katere so komunisti na visokošolskih zavodih dali pomemben vsebinski prispevek, ki je pripomogel k ustvarjanju pogojev za njeno uspešno delo. Komunisti v izvršnem odboru Skupnosti študentov VZM in predsedstva Zveze mladine v Mariboru so na osnovi principov, ki jih je sprejela III. konferenca ZKJ in ki so nakazani tudi

Aktivnost komunistov v skupnosti študentov

v nekaterih drugih dokumentih ZK, sindikata in SZDL ter tudi na osnovi ugotovitve komiteja konference ZK VZM, izdelali organizacijsko in vsebinsko platformo organiziranja in organizacije v Mariboru; skupno s predstavniki predsedstva ZMS in ljubljanskimi študenti pa isto na nivoju republike. Rezultat teh prizadevanj je skorajšnja konferenca mladih o izobraževanju, ki jo bosta sklicala občinska konferenca ZMS Maribor in izvršni odbor Skupnosti študentov VZM Maribor.

Organizacijska struktura bo zagotovila povezavo v dveh smereh: vertikalno od oddelkov na visokošolskih zavodih do republike, na vseh nivojih pa horizontalno z drugimi deli mladine.

Zlasti komunisti v osnovnih organizacijah, tako učitelji kot študentje, se bodo morali bolj posvetiti študentski problematiki in zagotoviti aktivizacijo študentske skupnosti z namenom, da le-ta na šolah in zunaj njih postane odločilnejši dejavnik. Angažirati se je potrebno predvsem na nivoju oddelkov, saj je jasno, da so le-ti najbolj v središču dogajanja in s tem najbliže problemom in možnostim njihovega reševanja.

Aktiv komunistov – članov v vodstvenih telesih v študentski skupnosti in samoupravnih organih je bil ustanovljen z namenom, da se v posameznih primerih ob pomembnem družbenem dogajanju v naši domovini ali zunaj nje komunisti v vodilnih študentskih organih takoj informirajo o bistvu dogajanja ter se skupno dogovarjajo in načrtujejo akcijo. Tako preprečijo hitro širjenje različnih netočnih informacij med študentsko populacijo. Aktiv je v svojem delovanju to osnovno vlogo izpolnil. Zelja po koordinaciji in poenotenju akcije, da bi dosegli večji učinek, je bila močnejša od posamičnih interesov, to pa je bistveno pripomoglo, da je aktiv postal oblika, v kateri skupno načrtujemo temeljno prizadevanje komunistov – študentov in tako odločilno prispevamo k ustvarjanju akcijske in idejne enotnosti v zvezi komunistov. Ena izmed nalog tega aktiva in sekretariata OO ZK bo prav gotovo usmeritev dejavnosti izvršnega odbora Skupnosti študentov na visokošolskih zavodih v Mariboru in po šolah v aktivizacijo širše množice študentov. V tem času se je namreč pokazalo, da delovanja izvršnega odbora navznoter ni bilo dovolj čutiti.

Študentski list Katedra je zelo pomemben medij družbene komunikativnosti in političnega osveščanja študentov. Svojega vpliva zveza komunistov ne uveljavlja kot institucija, ampak z neposrednim delom pri angažiranju komunistov in vseh drugih napredno mislečih študentov. Komisija za družbeno-politične odnose in idejno-politične probleme je skupno s komunisti iz uredniškega odbora in izvršnega odbora skupnosti študentov dvakrat razpravljala o konceptu in vsebinski ter organizacijski realizaciji Katedre. Pri obravnavi koncepta je bilo soglasno sprejeto stališče, da se naj nadaljuje kontinuiteta idejne usmerjenosti lista, to pomeni, da delovanje Katedre še vedno izhaja iz marksističnih pozicij, s svojo vsebinsko orientacijo pa se bori za uresničitev samoupravnega socializma.

V Katedri so se pojavljale nedoslednosti; ni pa nujno, da so bile storjene zavestno. Veliko krivde je v neznanju, neizkušenosti in v ne dovolj premišljenih in pretehtanih člankih. V uredniškem odboru Katedre nastaja v zadnjem času problem kadrov, to je odraz slabe kadrovske politike skozi vse leto. V kratkem se bo pojavilo vprašanje novega odgovornega in glavnega urednika lista, vendar se ni nobenega evidentiranega kandidata. To je problem, ki v nobenem primeru ne sme mimo vrst zveze komunistov. V veliki meri bo h kvaliteti lista pripomogel izdajateljski svet Katedre, ki se mora v najkrajšem času sestati.

Zveza komunistov se mora odslej bolj zanimati za delo KUD Študent. Čeprav se tu zbirajo študentje po svojih posebnih interesih, pa kot relativno velika skupina, ki razmišlja, posegajo iz področja svojega delovanja. Zato se morajo komunisti posebej angažirati za usmerjanje te dejavnosti; v celoti pa je možno idejno-politično usmerjanje in osveščanje. V aktivu komunistov, ki v društvu deluje, je čutiti veliko volje do dela in kritičnega sprejemanja sugestij, ki jih prenašajo med druge člane društva.

Milan Kerkez

Tokrat predstavljamo odlomek iz razprave Socialna in ideološka gibanja, avtorja Maxima Rodinsona, ki je bila objavljena v Idejah, št. 2–3, letnik IV.

Socialna in ideološka gibanja

Maxime Rodinson:

Pojem „gibanje“ sicer težko in počasi, vendar zagotovo, dobiva svoj prostor v sociologiji. Kaže da to najboljše potrjujejo številne raziskave in usmerjenost teoretikov na to področje.

Verjetno je to koristno. Ta koncept povezuje pojma grupiranje in ideologija. Razumljivo je, da je grupiranje prežeto z neko ideologijo, ter tako vključuje dinamiko. Očitno sociološke kakor tudi ideološke teorije grupiranja ta dejstva ne izključujejo. Vendar ni brez koristi, če te značilnosti poudarimo takoj v začetku ter tako določimo kategorijo, katere vloga v družbeno-zgodovinski dinamiki je – vsaj na začetku – primarna.

... Vsi sociologi in socialni psihologi so – eksplicitno ali impocitno – prišli do tega, da v to široko kategorijo (gibanje!) uvrščajo vsa „gibanja“, ki žele nekaj spremeniti v družbi pa tudi tista, ki nasprotujejo temu namenu. Dozdeva se mi, da je najmanj kar je potrebno, razlikovati gibanja, ki žele spremeniti celotno družbo in tista gibanja, ki imajo za cilj spremeniti samo neki bolj ali manj umetno izločen element te celote. Na primer, v naših družbah: legalni ali družbeni položaj žensk, odvzemanje stimulansa (alkoholizma), odpor proti napadu na ureditev (smrtna kazen) itd.

V nekem sporočilu za kolokvij leta 1961 (natisnjeno 1962), sem predložil jasen koncept. Dal sem mu zapleten naziv „borbena ideološka gibanja z začasnimi družbenopolitičnim programom in s

Vsakokrat kadar dobimo v roke gradivo polno statistik, se najprej zgrozimo, potem pa ga odložimo v zadnji predal, ker so nam številke že od nekdaj odvratne. Tem bolj, ker se nikoli nismo preveč ukvarjali z matematiko in statistiko in zato kaj neradi obujamo neprijetne spomine. Prav takšna usoda bi skoraj doletela tudi letno poročilo svetovne banke za obnovo in razvoj. To so tiste odvratne statistike, ki sem jih v uvodu omenila. Potem pa sem se spomnila, da smo vendarle še država v razvoju in da tudi kdaj pa

Razmišljanja ob poročilu svetovne banke za obnovo in razvoj

IRENA KNEHTL

kdaj poprosimo za pomoč svetovno banko. Ko sem pozneje prebrala poročilo, se mi je zdelo, da ne bi bilo tako odveč razmisliti o teh statistikah, ki v tem primeru niso tako pomembne kot mislimo.

Svetovna banka za obnovo in razvoj je prispevala kot pomoč za razvoj skupno 3.555 milijonov dolarjev, in sicer od začetka letošnjega leta pa do konca junija 1973. Ta številka je višja kot kadarkoli prej. Pomeni tudi izpolnitev cilja, ki si ga je banka zastavila pred petimi leti; da naj bi dajala dvakrat toliko pomoči kot v letih 1969–1973. Takšno ekspanzijo aktivnosti v letu 1973 je spremljala zagotovitev učinkovitejšega prispevka svetovne banke h gospodarskemu in socialnemu razvoju njenih članic – dežel v razvoju. Posebno pozornost je posvečala izboljšanju življenja

totalnimi cilji". Proučil sem prejšnja posvetovanja, da bi lahko določil realno kategorijo, ki sem jo skušal uokviriti. Ne vem, ali je v tistem trenutku pritegnil mojo pozornost koncept „socialnega gibanja“. Kakorkoli že, o tem sem imel nekakšno predstavo, vendar sem verjetno sodil, da je to bilo daleč od tistega, kar sem hotel označiti. Knjigi Alaina Tourana in Guya Rochera se še nista pojavili. Preden sem se lotil določanja tega tipa gibanja (Verein, Anstalt itd., v tipologiji Maxa Weberja). Pokazal sem, da so bili nezadostni kot sredstvo za določanje stvarnosti, na katero sem meril.

Verjamem, da je koristno na tem mestu ponoviti definicijo, ki sem jo takrat postavil za svoja „borbena ideološka gibanja“, še posebej zavoljo tega, ker je moje sporočilo bilo objavljeno v Aktih sestanka o muslimanski sociologiji ter tako verjetno ni pritegnilo pozornosti večine sociologov (de eksteranea reagitur, non legitur). Takole sem videl značilnost teh gibanj:

1. Ideologija (v širšem pomenu) „utopičnega tipa“, na katero člani gibanja izrecno pristajajo; daje odgovore na določeno število fundamentalnih vprašanj o položaju in vlogi človeka v svetu, o naravi sveta in družbe; ti „ideološki principi“ se osnujejo na priporočenih in predpisanih direktivah; niso „čisti“ (kot solahko kje drugje), vendar so cenjeni kot del dinamičnega sistema, v katerem vsi elementi sodelujejo v igri (od tukaj izvira njihova vrednost integracije, ki jo je poudaril Montgomery Watt). Ta ideologija je pravzaprav totalna, s svojimi direktivami in stališči si prizadeva pokriti vsa področja privatnega in družbenega življenja; čestokrat je izražena v zbornikih—odprtih ali zaprtih—tekstih, ki usmerjajo in imajo svet ali quasi svet pomen; v primeru zmage gibanja preide delno ali v celoti iz „utopičnega“ v „ideološki“ aspekt.

2. Začasno zamišljeni program, katerega cilj je praktična uporaba ideoloških principov imperativno ugotavljanje, na čim širši

družbeni osnovi; pravila družabnega življenja, ki jih ti principi priporočajo oziroma zahtevajo; začasni program sledi določeni strategiji in taktiki, da bi dosegel svoj cilj in — ko ga doseže — sledi strategiji in taktiki, ki naj ohranita in stabilizirata ter razširita državo, za katero gre. Takrat se bo boril proti silam sovražnega gibanja, pri tem pa uporabljal navedene principe kolikor se le da.

3. Strukturirana organizacija najpogosteje pomeni, da obstaja vrhovno vodstvo (pogosto z enim edinim karazmatskim voditeljem), da obstaja sloj hierarhiziranih funkcionarjev in sloj ideologov.

4. Dejavnosti, obredi in simboli, ki manifestirajo privrženost gibanju in njegovi enotnosti.

Mislím, da stvarnost potrjuje, da ta model „borbenega ideološkega“ ustreza družbeni stvarnosti. Do tega spoznanja sem prišel samostojno, čeprav so k temu težili številni raziskovalci in čeprav so morali težiti k temu spoznanju tudi drugi. Neodvisno od raziskovanj Alaina Tourana sta dva raziskovalca, usmerjena v zgodovino religij, poudarila pojem gibanja — in to v ožjem pomenu, kot je to storil Touraine. V tako definiran pojem gibanja sta vključila zgodovinska dejstva, ki so v tem primeru imela največji pomen... Odrekam se sholastičnim interpretacijam teh kategorij, zato sem tudi raziskoval v drugi smeri. Drži, da so mnogi sociologi, ko so „čistili“ določene kategorije, pogosto pozabili na njihove povezave z bistvenimi silami, ki so gibalo družbene dinamike. Verjamem, da zgoraj navedene kategorije ustrezajo stvarnosti. Ideje in družbena gibanja lahko v najrazličnejših tipih struktur in situacij vključijo vase omejeno število „tipov“, ki so povezani z naravo teh struktur in situacij, vendar preko zapletenih razmerij, ki jih ne moremo iz tega „reducirati“ z enakovredno enostavnostjo. Ti tipi grup, gibanj in sistemov idej so osnovni releeji za prenašanje prvobitnih impulzov in pritiskov iz „same narave stvari“ na kompleksnost družbene strukture in dinamike.

predvsem v najrevnejših deželah. Saj ne moremo mimo tega, da igra banka precejšnjo vlogo pri razvoju, pri tem pa se zavedamo dejstva, da velik del pomoči za razvoj mobilizirajo prav dežele v razvoju.

Banka se je trudila in posvetila pozornost tistim deželam, ki imajo narodni dohodek na prebivalca 120 ali manj dolarjev in tistim, ki jih je generalna skupščina Združenih narodov označila kot najmanj razvite. Dežel z narodnim dohodkom nad 250 dolarjev je bilo manj kot 10 %, več kot polovico kreditov pa je v zadnjih letih dajala za poljedelstvo in izobraževanje. Odločitev svetovne banke, da nadaljuje s takšno politiko, je izrednega pomena, saj pomeni pozornost revnim deželam, manj razvitim in dajanje kreditov tistim področjem, ki imajo direktni vpliv na prebivalstvo dežel v razvoju.

Ekspanzija aktivnosti svetovne banke v letu 1973 je bila v nasprotju z ekonomskim razvojem dežel v razvoju, seveda, če gledamo z globalnih ekonomskih pogojev. Preliminarni pokazovalci kažejo, da se je proizvodnja in dohodek v teh deželah, če jih primerjamo z letom 1960, dvakrat povečala. Če pogledamo vse dežele v razvoju, pa je ta skupni porast samo v letu 1972 6 %.

Vendar lahko to razložimo tudi drugače: splošna porast je neprimerni indeks za primerjanje, upoštevajoč probleme razvoja vsake od teh dežel in ljudi, ki tam živijo.

Verjetno ima skoraj milijarda ljudi v razvijajočem se svetu letni dohodek na prebivalca manj kot 100 dolarjev, od teh prejme 300 milijonov ljudi manj kot polovico tega zneska. Samo približno 130 milijonov Indijcev je v tej prvi kategoriji.

Ob pričetku zadnjega petletnega obdobja si je svetovna banka zastavila predvsem naslednje cilje:

- podvojiti kreditiranje (skupni porast 128 %)
- potrojiti kreditiranje Afriki (porast 214 %)
- podvojiti kreditiranje Latinski Ameriki (porast 128 %)
- štirikrat povečati kreditiranje poljedelstvu (porast 317 %)
- potrojiti sredstva za izobraževanje (porast 362 %).

Ob tem raste kreditiranje najrevnejšim deželam hitreje kot celotno skupno kreditiranje.

Nič manj pomembna, kot je aktivnost svetovne banke nasploh, je njeno gledanje na sam proces razvoja. Pri tem daje posebno pozornost socialnim vidikom gospodarske rasti, upoštevajoč prebivalstvo, zaposlenost, delitev dohodka, zdravstvo, vpliv okolja. Financira študije, ki se ukvarjajo s proučevanjem narodnega gospodarstva ali določenimi področji gospodarstva. Takšno spremenjeno gledanje je pripeljalo do različnih aktivnosti banke na trgu. To je razvidno iz tega, ker daje prioriteto študijam z drugih področij, ne le prebivalstvu in načrtovanju, ampak tudi tistim, kjer je poudarek na novostih in takih projektih, ki vplivajo na razširitev dobrin za razvoj med najrevnejšimi deželami.

Ko je banka pred nekaj leti pričela s pomočjo pri izobraževanju, se je njena aktivnost osredotočila predvsem na dve področji: tehnično izobraževanje in šolanje. Drugo je bilo splošno srednješolsko izobraževanje. Ostale projekte je financirala le v izjemnih primerih. Z leti pa si je banka nabrala več izkušenj in porazdelila aktivnost. Pred nekaj leti se je odločila, da razširi ta svoj pristop in da predvsem prioriteto takšnim projektom, ki proučujejo celotni izobraževalni sistem in pa takšnim, ki bi mogli imeti dolgoročnejši pomen za gospodarski razvoj.

Zavedajoč se problema kot je načrtovanje prebivalstva, daje pomoč le deželam, ki se zavedajo posledic hitre rasti prebivalstva in so pripravljene tudi same nekaj za to storiti.

V letu 1969 je pričela tudi direktno posojati sredstva za pospeševanje turizma, ko je spoznala pomembnost prispevka, ki ga lahko daje turizem številnim deželam v razvoju in prispeva k razvoju manj razvitih dežel.

Čisto nov vidik aktivnosti svetovne banke je financiranje študij za zaščito okolja. Glavni poudarek je zaustaviti onesnaženje okolja, zaščita zdravja ljudi, zmanjšanje onesnaževanja vode in zraka.

Pa naj zdaj še kdo reče, da so statistike suhoparne?

Novembersko portoroško posvetovanje o organiziranju in upravljanju podjetij povezanih v temeljne organizacije združenega dela, ki ga je organizirala visoka ekonomska komercialna šola iz Maribora, je — po mnenju udeležencev — v celoti izpolnilo postavljene cilje. Tem prej, ker v času, ko mrzlično prilagajamo samoupravno organiziranje organizacij združenega dela revolucionarnim iniciativam delavskega razreda, potrebujemo jasno teoretično opredelitev zamisli o temeljni organizaciji združenega dela. Te pa nikakor ne moremo slepo zagovarjati, ne da bi poznali uporabnost tipa organizacije v praksi.

TOZD je temeljna oblika združenega dela, ki naj zagotovi delavcu maksimalne možnosti za angažiranje pri upravljanju in odločanju. Pri odločanju naj sodelujejo vsi, ali vsaj večina. Večina, ki je pripravljena odločati in ki ima možnosti za to. Možnosti pa si

Ob posvetovanju

ustvarja tudi sama po zakonodajni, demokratični poti, v kateri naj bodo po delegatskem principu dane možnosti vsem članom določene skupine, (z mikro vidika) da si ustvarijo prepotrebno znanje, brez katerega samoupravljanje ne more funkcionirati kot dominanten produkcijski odnos. Sedanje razmere v delovnih organizacijah še niso takšne, da bi bilo mogoče govoriti o resničnem demokratičnem samoupravnem odločanju. Proizvajalci še nimajo možnosti, da bi uresničili dominanten vpliv na odločanje, bodisi zaradi neustrezne strokovne izobrazbe, kulturne ravnosti, bodisi zaradi številnih ovir, ki jih predstavljajo tehnokratske in birokratske strukture. TOZD je temeljna oblika združenega dela in je osnova, na kateri raste samoupravna zgradba jugoslovanske družbe. Proces organizacije in integracije poteka od spodaj navzgor; ustreza torej temeljnim zahtevam in pravicam delavcev. Že do sedaj smo si prizadevali, da bi sredstva družbene akumulacije prišla pod kar se da neposredno kontrolo delavcev oziroma njihovih samoupravnih organov. Vendar je to povzročilo koncentracijo in centralizacijo sredstev družbene akumulacije v rokah manjših skupin, kar je seveda dalo vzpodbudo za razplet številnih problemov, tako ekonomskih, političnih in socialnih.

Danes se zavzemamo, tako kot ustavni amandmaji, za to, da delavec dejansko postane temeljni subjekt samoupravnih pravic in dolžnosti. Z družbenimi sredstvi delavci pridobivajo dohodek in o njem tudi odločajo, sočasno pa jim pripada — v skladu z načelom delitve po vloženem živem in minulem delu — osebni dohodek in del dohodka za zadovoljevanje skupnih potreb. Delegatsko načelo omogoča, da se delavci udeležujejo odločanja v organizaciji združenega dela, pa tudi v vseh višjih asociacijah. TOZD ne sme pomeniti atomizacije in izolacije delavca, dati morajo le osnovo za nadaljnje povezovanje. Zavedati se moramo tudi, da organiziranje TOZD, tako kot si jih zamišlja nova ustava, mnogo pomeni tudi z ekonomskega stališča. Prizadevamo si, da bi učinkovito gospodarili. Sočasno je jasno, da lahko delavčevo ustvarjalno sposobnost najustrezneje sprostim v socialistični, še posebej samoupravni družbeni ureditvi. Zato TOZD ni le enodnevna politična muha, ampak radikalna možnost za doseganje boljših ekonomskih rezultatov ob istočasnem demokratičnem angažiranju delavcev pri vseh pomembnih odločitvah. Pojavlja se seveda vprašanje, ali naša razvojna stopnja to dovoljuje. Bolj kot kadarkoli doslej moramo razviti izobraževalni sistem, izredni študij, razvejati moramo osnovnošolsko izobraževanje, organizirati permanentno izobraževanje. Zlasti osnovnošolsko izobraževanje, povezano s permanentnim študijem, se mi zdi odločilno v sedanji fazi razvoja jugoslovanske družbe. Ker je veliko delavcev zaradi pomanjkljive izobrazbe odvrnjeno od odločanja, lahko prav v tem handicapu iščemo odgovor na vprašanje, zakaj do sedaj ni bilo tako, kot si to zamišljamo v prihodnosti. Tudi če odgovorimo na to vprašanje, vseh vprašanj še vedno ne bomo izčrpali. Močno je še zakoreninjeno mišljenje, da je treba vse urejati z zakonodajo, da so pogoji za samoupravno sporazumevanje minimalni, da integracijski procesi dajejo nove možnosti monopolom itd. Vendar ključ do uspeha nosi delavski razred. Če bomo uveljavljali pravice, ki nam jih daje nova ustava v vsakdanjem odločanju, bo le-ta dosegla namen. Pravimo, da gre za vsebinske spremembe. Vendar bo tudi človek, ki jih bo izvedel — prerojen.

Dušan Zbašnik

nov produkcijski odnos

DAVORIN KRAČUN

RAZNOSMERNI RAZMIŠLJANJA O PROBLEMATIKI TOZD DELNO VZPODBUJENA TUDI Z NEDAVNIM PORTOROŠKIM (VEKŠ) POSVETOVANJEM

V sedanjem trenutku je od uvedbe novega pojma TOZD minilo že precej časa, vsekakor dovolj, da je ta pojem vrasel v današnje predstave o samoupravnih produkcijskih odnosih v socialističnem razvoju. Osvojila ga je ne le politična, temveč tudi poslovna terminologija. Da ali ne TOZD ni več vprašanje, pač pa postaja vse bolj predmet zanimanja optimizacija ekonomike učinkovitosti in realizacija resničnih svobodnih samoupravnih odnosov znotraj TOZD in med TOZD.

SMISEL

Uzakonjanje TOZD v svojem bistvu pomeni uzakonjanje novega produkcijskega odnosa, ki naj bi nadomestil nekatere še preostale elemente kapitalističnih produkcijskih odnosov pri nas, vključno s kategorijo podjetja. V čem je izvirni smisel pojma podjetja? Gre za neke vrste podvig, ko se imetnik denarnih sredstev odloči, da se bo z njimi lotil takšne dejavnosti, ki bo v končni konsekvenci prinesla povečanje mase teh sredstev. Na ustreznih trgih nabavi sredstva za delo, predmete dela in delovno silo, nakar po združitvi teh faktorjev dobljeni izdelek ali storitev na trgu proda. Podjetnik se izkaže z akcijo in s tveganjem in je edini subjekt procesa. Pri tem ni bistveno, kdo ali kaj je ta podjetnik. V socialističnem razvoju se nato pojavi država kot izključni podjetnik, ki v vedno večji meri tudi subjektivizira delovno silo. Ne glede na to, da je delovna sila vedno bolj vključena v upravljanje, je vedno bolj subjekt celotnega procesa, pa je jasno, da delovni človek še vedno prodaja svoje delo, v zameno pa mu je omogočena materialna eksistenca v skladu s kvaliteto njegovega dela in s tem tudi delež v upravljanju. Kdor koli pač je konkretni podjetnik

O D Š L A J E

(država, družba, kolektiv), od delavca kupuje delovno silo in z njo razpolaga, pri čemer je od demokratičnosti odnosov odvisen delni vpliv delavca (preko upravljanja oz. samoupravljanja) na svojo delovno silo in produkte svojega dela. Ostane torej še vedno neke vrste tržni odnos, razpolaganje z ljudmi, pa čeprav v njihovem imenu. Uvedba TOZD formalno preneha z najemniškim principom. Odslej delovni ljudje naj ne bi prodajali svojega dela nekemu podjetniku, temveč naj bi z drugimi delovnimi ljudmi svoje delo združevali v TOZD in razpolagali z rezultati svojega dela. Namesto prodaje dela torej svobodno združevanje dela. Glede na skupne interese vseh delavcev TOZD pa se potem le-te povezujejo, kot jim pač narekujejo družbeni in njih ekonomski interesi. Lahko se združijo v podjetje ali podobno OZD, lahko pa sklepajo tudi drugačne zveze, iz katerih naj rezultira maksimalna korist pri minimalnih vlaganjih. To torej pomeni, da bo kategorija podjetja z njej imanentnimi produkcijskimi odnosi presežena, z njo pa tudi stari tržni odnosi do delovne sile in prodaje dela. Upravljanje z ljudmi bo prepuščilo svoje mesto upravljanju združenih delovnih ljudi s produkcijskimi sredstvi. Podjetje ni več ena osnovnih enot narodnega gospodarstva, temveč le ena izmed možnosti združevanja TOZD med mnogimi drugimi možnostmi. Kot tako torej ugotavljamo vizijo, ki jo vsklajajo ustavna določila. Zavedati pa se moramo, da usklajeni odnos ne pomeni tudi dejanskega odnosa, in da je v dejanskem razvoju možno pričakovati še bistvene odklone.

Gre predvsem za problem zaostajanja produkcijskih sil za produkcijskimi odnosi, zato čaka vso našo družbo še močan napor v razvoju bližnje prihodnosti obvladati vse objektivno pogojene, pa tudi subjektivne odpore, ki po svoji nujnosti zaželjeni razvoj ovirajo. Subjektivne odpore je mogoče v precejšnji meri odpraviti z disciplino in pravnimi ukrepi, medtem ko zahtevajo objektivni odpori obvladovanje zakonitosti družbenega in ekonomskega razvoja.

Po svojem družbeno ekonomskem bistvu nosijo TOZD v sebi principe razvitih samoupravnih socialističnih produkcijskih odnosov. Prav tako pa je mogoče, da zaradi samega načina organiziranja v njih in med njimi lahko pride do konkretnega uresničevanja bolj demokratičnih (v samoupravnem smislu) odnosov med delovnimi ljudmi, povezanimi v TOZD. Čim manjša je namreč organizacijska tvorba in čim homogenejša je njeno delo in zaradi tega tudi notranja struktura, tem bolj enotni in skupni so logično tudi interesi ljudi v njej. Ekonomska nujnost zahteva

ponekod večje, drugod manjše organizacijske enote, narava dela pa ponekod bolj, drugje manj homogeno strukturo. Zaradi tega so bile (in so še) v naši stvarnosti ogromne in bistvene razlike med razvitostjo samoupravnih odnosov v različnih organizacijah. Ostvaritev duha združenega dela in TOZD nudi možnost za ureditev tudi tega problema. Posamezna TOZD je, če že ne majhna, pa vsaj homogena združba, zato so bolj enotni tudi temeljni interesi delovnih ljudi v njej. Zato delovnim ljudem nudi TOZD realno jamstvo za kar se da v večji meri uveljavljene njihove interese. Ker zahteva to objektivna nujnost (trg, narava dela), se TOZD povezuje v višje organizacijske tvorbe. Bistvenega pomena pri tem pa je, da so tudi v integracijah osnovni interesi delovnih ljudi organizirano predočeni, da gre za dogovor med enakimi znotraj integracije in da ima TOZD kot organizirana oblika temeljnih interesov tudi vse možnosti za to, da jih dejansko uresniči. Prav tako lahko TOZD, ki je praviloma potencialno ekonomsko zaokrožena celota, sama ureja intenzivnost povezave v integracijsko tvorbo. Vidimo torej, da je cel splet samoupravnih odnosov v življenju gospodarskih integracij odvisen predvsem od uresničevanja pravic delovnih ljudi v TOZD sami. Da pa bomo to lahko dejansko uresničili, je nujno usposobiti delovne ljudi za odločanje (pomen izobrazbe) in s primerno organizacijsko strukturo, formiranjem delovnih skupin in življenjskimi samoupravnimi organi prilagoditi proces odločanja interesom in možnostim delavcev v konkretni organizaciji.

UČINKOVITOST

Povezovanje ljudi v TOZD ima izrazito delovni, produkcijski (v najširšem smislu) značaj. Zato ne smemo zanemariti vprašanja, kako takšen način povezovanja ustreza racionalni izkoriščenosti delovnega potenciala znotraj organizacije in možnosti optimalne realizacije svojega dela z vključevanjem v zunanje gospodarske tokove. Gre tudi za vprašanje, ali je treba za višjo raven samoupravnih odnosov (ta višja raven samoupravnih odnosov je v sistemu TOZD nesporna) plačati ceno nižje ekonomičnosti, ali pa že tak sistem sam vsebuje poleg samoupravnih ljudi določene nesporne ekonomske prednosti.

Nesporno in znanstveno utemeljeno je dejstvo, da višja raven demokratičnosti (v nekih smotrni mejah seveda) odnosov vodi do povečanja produktivnosti. Tega spoznanja se s pridom poslužujejo na Zahodu in ga skušajo čim bolj izkoristiti z različnimi human-veations modeli in s participacijo. Pri tem pa je cilj le povečanje produktivnosti, kar pač vodi do temeljnega motiva kapitalističnega gospodarjenja, čeprav ne zanikam dolgoročne možnosti, da bodo te oblike presegle svojo temeljno bistvo in vodile do nove kvalitete. Pri nas pa gre pri vprašanjih vedno večje demokratičnosti upravljanja za temeljne cilje družbenega razvoja, zato tudi pri uvajanju TOZD produktivnost ne more biti izključen motiv, čeprav je mogoče doseči tudi tu ugodne rezultate. Cilj so boljši družbeni odnosi, pa čeprav bi bilo treba zanje tudi žrtvovati del ekonomske učinkovitosti. Glede kategorij ekonomske učinkovitosti (produktivnost, ekonomičnost, rentabilnost) pa to: načelo TOZD nudi za njih izboljšanje tako pozitivne kot tudi negativne možnosti. Odvisno je od konkretnih rešitev. Možnosti za ugodne ekonomske rezultate je veliko, pa četudi začnemo pri povečanju produktivnosti zaradi večje demokratičnosti.

Na narodnogospodarsko strukturo delujejo TOZD v principu dvojno: najprej gre za povečanje števila osnovnih gospodarskih celic, zaradi njihove prožnosti in številnih možnosti povezovanja pa je treba računati tudi z močnimi integracijskimi procesi. Povečanja števila gospodarskih subjektov utegne tržni razvoj pripeljati za korak bližje popolni konkurenci. Interesi teh celic in možnosti povezovanja pa utegnejo voditi v monopole. Od tod pa izhaja tudi obveznost jugoslovanske gospodarske politike v bližnji prihodnosti – izdelati koncepcijo protimonopolne politike. To je teoretično nesporno, celo največji zagovorniki gospodarskega liberalizma priznavajo, da se v borbi proti monopolom mora uveljaviti tudi vsa moč države. Jugoslovanska gospodarska politika torej mora v zvezi s TOZD z različnimi ukrepi pospeševati njih pozitivne lastnosti in hkrati preprečevati možne negativne odklone, predvsem monopole. Zatorej je sama ekonomska učinkovitost organiziranja gospodarstva po TOZD odvisna tudi od konkretnih gospodarskih ukrepov.

STANJE

Zakonodaja nalaga ljudem iz prakse čisto konkretne obveznosti. Zato je zanje značilno, vsaj kar se tistih na odgovornih

S O N C E M

Kulturni krogi?

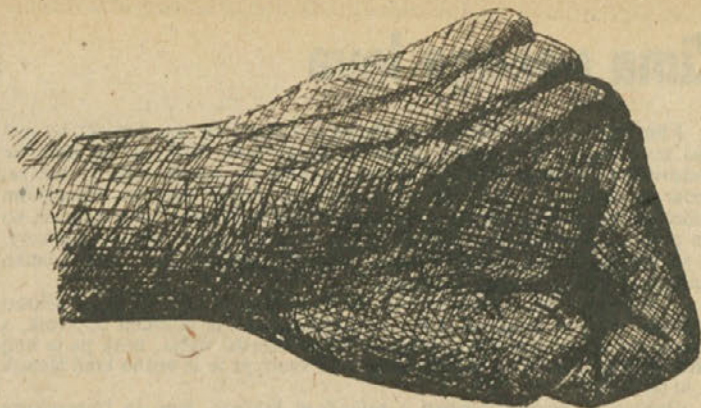
Razvoj celotne socialistične kulture je v samoupravni družbi pogojen z vsemi deli populacije in se zavzema za aktivno reševanje trenutne problematike in dolgoročnih razvojnih načrtov. Agnosticizem potrošniške miselnosti se poraja tedaj v tisti dvojnosti, v tistem dualizmu prepričani, ki zatrjujejo, da je samoupravni družbeni proces nujna objektivnih dejavnikov in zategadelj upošteva človeško prakso le kot neko apriorno in splošno zgodovino, medtem ko druga prepričanja znova in znova vlivajo v objektivno realnost pomen svobode, medčloveških odnosov in sele tako ugotavljajo družbeno akcijo. Zmaga se je naselila v prva in druga prepričanja, saj so načelno lepe publico o splošnem brez posebnega, pa o posebnem brez splošnega le fraze, ki odtujujejo odgovornost od dela. Umetnost predstavlja posebno obliko družbenega dela in zahteva ves individualni napor, zato ni nič čudnega, čeprav v umetnosti — in ne v politiki! — prihaja do dezorganiziranosti, da izven družbenega bohemstva, do grupštva in uličnih bitk. Monopoli v kulturi se niso razbiti, narobe, vse bolj in bolj najdejo topla gnezda v naročju fraz o samoupravljanju, o neki prividni borbi za neko splošno kulturo, da si nastopajo isti monopoli po drugi strani skrajno birokratično, so finančna moč, odločajo in niso odgovorni za svoje odločitve nikomur drugemu, kakor samim sebi.

Je kritika vsega obstoječega še vedno načelo marksistične teorije, ki zatrjuje, da je DRUŽBENA AKCIJA v podpori vseh subjektivnih sil temelj napredka in socialističnega razvoja? Enotnost — in ne razcep — kulturnih ustanov naj ob novi ustavi ZDRUŽI heterogene modele kulturnega dela in naj aktivno poseže v kulturno problematiko tako, da bodo deležni kulture najširši sloji družbe, ne pa, da se kultura obnaša kot fina in lepo oblečena gospa z umazanim spodnjim perilom. Vsekakor srečujemo vedno znova ista dvojna prepričanja: ali se ukvarjati s splošnim in opuščati posebne dejavnosti ali pa videti zgolj specializacijo brez širše družbene potrditve. Ob takšnih objektivnih razmerah so se kriteriji zgubili, zato je kritika nemočna, celo sterilna. Državni ustroj bi moral v družbeni skupnosti vsaj poskrbeti za pravilno in sorazmerno delitev finančnega kapitala, za družbeno kontrolo, za vlogo samoupravnih pravic, ki se prav v kulturi lahko porazgubijo med člani in členciči, med paragrafi in pragrafi ali zgolj po ciklostilnih prikazih, referatih in kratkotrajnih rešitvah. Iz kulturnih krogov prihajajo ljudje, ki se sučejo ponavadi vselej v istih obodih, zato je tansfuzija in sodelovanje z delavci prav v tem družbenem trenutku — ne prva meščanska ksrb — aktivno vodilo za vključevanje v procesoidni razvoj celotne družbene skupnosti. Lahkoto po funkcijah je treba omejiti na delovne programe. Ostro in kritično je treba preveriti, verificirati realno stanje in poiskati realne kriterije kulturnega in samoupravnega družbenega razvoja. Kultura je splošna in posebna kategorija.

Obračuni v kulturi so na ravni zaplotniške in poulične čenčavosti militantna osnova za prepire v kulturnih ustanovah, dokler se nezadovoljstvo, začudenost, resignacija, pohlep, nora in že mistična borba za funkcije, samohvala, družbena škodljivost, neodgovornost in danost finančne in funkcionske moči ne prelevijo v splošni okus, v sprevrtačujoče kritike vsega obstoječega na platformo meščanskega samokimanja, senzacije, namišljenih veličin. Raven kulturne politike lahko zaide v kabinetno kramljavačo politikanstvo, ker ni socialne kontrole. Investicije v kulturi so vselej dolgoročne, saj so izobrazba, izboljšanje splošnega okusa, vzgoja družbene skupnosti — dolgoročne zadeve vsega človeštva. Sprotno reševanje problemov in reelekcija v okviru demokratičnega centralizma sta v tem družbenopolitičnem trenutku odločilna zahteva po radikalnem in socialističnem preobratu, sta kategorična zahteva po verifikaciji realno opravljene dela in možnosti za širšo razgibanost kulturnega življenja.

Težave agnostikov, ki dvomijo v princip socialistične revolucije in so vedno in povsod za nek abstraktni socializem, takšne tegobice je mogoče prepričati z ukinitvijo funkcij, z reelekcijo, s poostreno kontrolo v kulturnih ustanovah. In sele borba proti „mezetani“ bo dala delavcem v roke najhujše in najstrašnejše orožje — ki se je doslej zdelo privilegij meščanskega razreda — bo garancija za večji in resnično izboljšani napredek socializma; sele takšna borba bo dala delavcu v roke kulturo in bodočnost.

VLADIMIR GAJŠEK

Kakšno je stanje v naši reproduktivni glasbi? To je vprašanje, s katerim se glasbeni strokovnjaki vedno več ukvarjajo. Prišlo je namreč do številnih pojavov, ki so sicer zaskrbljujoči, ki pa smo jih morali pričakovati. Eden takšnih je upadanje številčne moči naših simfoničnih in opernih orkestrrov. Kot ilustracijo naj omenim, da ima zagrebški operni orkester le tri redno zaposlene glasbenike, ostali so nameščeni le honorarno. Drug podoben primer je zagrebška filharmonija, kjer je poprečna starost glasbenikov nad petdeset let. Kako rešiti takšne probleme? V Zagrebu jih bodo verjetno tako, da bodo razformirali Simfonični orkester RTV Zagreb in polovico njegovih članov dodelili operi, polovico pa filharmoniji. Zanimivo je dejstvo, da ima televizijski orkester v

resnica o naši glasbi?

ADRIAN GRIZOLD

svojem sestavku same mlade ljudi. Druga varianta je bila, da bi uvozili glasbenike iz Poljske. Priznati moramo, da so to le absurdne rešitve.

V Sloveniji ni veliko bolje. Tudi v Ljubljani delata opera in filharmonija v slabih pogojih in tudi v Ljubljani ima Simfonični orkester RTV Ljubljana na razpolago dovolj mladih in kvalitetnih članov. O mariborskem opernem orkestru smo pa tako že dovolj govorili. Takšno stanje pa ni samo v orkestrih. Na podobne težave naletimo tudi pri solistih — pevcih in baletnih ansamblih. Za vsa ta področja lahko trdimo, da stagnirajo in če ne bomo kmalu našli ustrezne rešitve obstaja nevarnost, da bomo sčasoma ostali brez kvalitetnih glasbenikov. Sami pa vemo, da so naši glasbeniki nekoč mnogo pomenili v mednarodnem kulturnem življenju, tako je tudi še danes. Kako pa bo jutri? Spomnimo se samo Zinke Kunc, ki je bila 25 let primadona Metropolitanske opere v New Yorku. In zakaj je stanje takšno? Odgovor je povsem preprost. V omenjenih poklicih ni perspektive. Kultura je pri nas tako slabo plačana, da se od nje ne da živeti. Glasbenik, ki pa želi doseči solidno kvaliteto mora vse svoje delo vložiti v glasbo. Če torej z svojim delom ne zasluži minimalnih življenjskih pogojev si mora poiskati dodatno zaposlitev. To pa terja od njega veliko dodatnega dela in še izgubo na kvaliteti njegovega „glavnega“ dela. Zaenkrat ni pogojev, da bi se razmere bistveno spremenile. Obstaja pa še rešitev, da postanejo tudi naši kvalitetni glasbeniki zdomci.

Še nekaj je zanimivega v našem glasbenem življenju — kritika namreč. Kar si nekateri profesionalni kritiki privoščijo, (predvsem v Zagrebu) je že skoraj neverjetno. Naših, še posebej manj znanih reproduktivnih glasbenikov sploh ne upoštevajo, zato se pa tem bolj izživljajo na tujih blestečih imenih. Tako so zadnjič obsodili nastop sovjetskega pianista Emila Gilels, da je bil zanič in daleč pod poprečjem. V isti sapi je neki drugi list (kritik Nenad Turkalj) hvalil omenjeno izvedbo. Ni kaj, kritik je teoretik in brez dvoma zelo pameten, tako da lahko poučuje Svjatoslava Richterja kako naj igra, da bo „Svjatoslav Richter“. In kdo je omenjeni pametni kritik? Tovarišica Martinčičeva iz Zagreba. Bilo bi zelo lepo, če bi svojo vzvišeno kritiko prvoščila (naklonila) tudi domačim in manj znanim glasbenikom.

Zima nekega leva

Film je prijetno presenečenje. Priznati moram, da sem si mislil, ko sem slišal samo naslov in podatek „angleški zgodovinski film“, da so angleške zgodovinske TV serije o znanih osebah oziroma po znanih delih kvalitetne, vendar ta naslov ne obljublja nič posebnega. Kljub takšnim črnogledim mislim sem se odločil, da si film ogledam. Svoje temne misli sem pregnal, ko sem prebral, kdo nastopa v glavnih vlogah in da je film bil nagrajen z oskarji. To so bile samo obljube, da film ne bo podpoprečen. Že v uvodu lahko zapišem, da je film izredno kvaliteten.

V začetku filma spoznamo Henrika II. in njegove sinove v akciji. Hkrati spoznamo nosilce dejanj in njih značilnosti. Eden je odločen bojevnik, a drugače ne preveč pameten, drugi je dober vojaški vodja, tretji pa je bolj miren, a zato zvitejši od obeh bratov. Nad vsemi pa je še vedno kralj Henrik II., ki pa se že stara.

Dejanje se prične razvijati s prihodom kraljeve žene in francoskega kralja – mladega, a premetenega mladeniča, ki je komaj zasedel prestol, vendar se odločno bori za svoje koristi. Bistvo zgodbe je boj, za nasledstvo angleškega prestola. Vsi trije bratje si ga skušajo pridobiti in obenem oba tekmece uničiti. Da bi dosegli svoj cilj, uporabljajo vse mogoče spletke. Vzporeden nosilec teh akcij je kraljeva žena, ki nadzoruje potek raznih spletk in daje vsem nasvete, čeprav podpira samo svojega ljubljence – drugega sina.

Kralj še vedno igra najmočnejšega in njegova beseda bi naj vedno obveljala. Toda njegova žena ga premaga, preveč je zvita in zajedljiva, da bi jo kralj v medsebojnih besednih obračunavanjih mogel premagati. Zato jo ima zaprtu na gradu in samo dvakrat na leto jo povabi k sebi: za veliko noč in ob božiču.

Zgodba se prične z enim teh kraljičin prihodov. Na zunaj se kažeta kot srečen kraljevski par, vendar se še takrat zbadata in tako preizkušata svoja orožja. Film pa se konča s kraljičinim odhodom. Toda ob slovesu je obema žal, da se morata ločiti. Kralj si želi še življenja in ponovnih srečanj.

Dialogi so zelo dobri, kratki, a polni vsebine. Sestavljeni so kot zbadljivke, kot namerne pasti, besedne igre so duhovite. Kljub obsežnim dialogom pa ti ne trgajo ritma filma, nasprotno, podpirajo razvoj dejanja, so pravilen sestavni del mozaika, ki sestavlja filmski izraz. Kamera je uporabljena aktivno, z različnimi sodobnimi postavitvami so doseženi kvalitetni učinki. Vendar zaradi tematike ni bilo možno eksperimentirati s filmskim jezikom. Posamezne dele zgodbe dobro povezujejo enaki premiki kamere od velikega oziroma ameriškega plana v total in ponavljajočo se glasbo – bolje rečeno zvok. Ritem filma ima enakomerno amplitudo in se razvija, ne da bi se vsiljeval gledalcu; logično povezuje dialog in akcijo. Za popolnost filmskega izraza pa poskrbe uporabljeni filmski simboli, ki so povezani v zanimive interakcije, ki sestavljajo novo (vendar zaželjeno) sporočilo.

Vsebinska sporočila: kljub vsem dvornim običajem in vzvišenostim, pa so tudi vladajoči samo ljudje. Prav to osebno stran človekovega življenja, ki jo morajo vsi politiki (v zgodovini in danes) skrivati, ta film na kvalitetno visoki ravni zanimivo prikaže in pokaže tudi vzroke zanjo.

Vsi igralci so zaigrali svoje vloge prepričljivo, prevzeli so nas z ustvarjenimi kralji, kraljiči in kraljicami, dvorno gospodo, ki misli, da je nadmočna in vzvišena, a je zato še slabša in nižja od ljudi. V trenutku, ko se tega pričnejo zavedati, pa se spet ločijo. Kraljica odide, praznika je konec, vsi se razidejo. Bogatejši so za spoznanje, a če bodo to uvideli in se spremenili ne vemo; zgodovina kaže, da se to zgodi zelo redko.

Neznanec je prišel z dežjem

Dolgo smo mislili, da je spored mariborskih kinematografov na dokaj nizki ravni in da prihajajo dobri filmi poredko na naša platna. Te kritike so bile upravičene, saj smo pogosto lahko videli razne westernne, „špageti“ kavbojke, seksualno bolj ali manj vzgojne filme. Dogodek pa je bil prihod filma, ki je prejel že razne nagrade na znanih filmskih festivalih ali oskarja. Izgradnja kinogledališča je dala upanje, da se bo nivo filmskega sporeda dvignil. To upanje se v zadnjih mesecih že uresničuje.

V zadnjih treh mesecih smo si lahko ogledali vrsto filmov, za katere lahko rečemo, da so bili nad poprečjem. Pri tem mislim, da so bili filmi kvalitetni po svojem filmskem izrazu, kompoziciji dialoga, skratka v uporabi vseh elementov, ki jih filmska tehnika nudi. To pa hkrati pomeni, da so presegali kvaliteto mnogih filmov v ostalih kinodvoranah.

Eden takšnih filmov je tudi film *Neznanec je prišel z dežjem*, ki ga je režiral Rene Clément. Čeprav ne moremo soditi filmov samo po osebi, ki je pri njegovem nastanku sodelovala, nam že ime pove, da je ta režiser do sedaj ustvaril precej kvalitetnih filmov in vzbudi upanje, da film ne bo slab.

Rdeča nit zgodbe je povsem preprosta. Z avtobusom se je pripeljal čuden tujec. Izkaže se, da je seksualni manijak, ki si želi nje – glavne osebe filma – mlade poročene ženske. Ona pa ga ubije. To je samo uvod, ki ne pove nič drugega kot to, zakaj se ona pozneje tako vede. Pojavi pa se nov neznanec, ki ve o njej vse, ki pozna podrobnosti umora, ki ji je stalno za petami in jo izsiljuje. Film se konča s spoznanjem, da je ljubezen vredna več kot zakon; saj se je umor zgodil v nenormalnih okoliščinah in pozneje vidimo, da je iskal ta izsiljevalec nekega drugega morilca in drugo truplo.

Ves čas dogajanja dominira nenavaden odnos med njo in izsiljevalcem, ki je ameriški agent in vsevednež. Prav ta njegova vsevednost v filmu ni dovolj pojasnjena – je pravzaprav nelogična. Po eni strani si jo on želi, po drugi pa jo muči, opijanja, skratka izsiljuje. Zakaj pa jo potem v nevarnih situacijah rešuje?

V tej alogičnosti je verjetno skrito filozofsko sporočilo, in sicer eksistencialistična vtesnjenost in izgubljenost med ljudmi. To je trenutek, ko se boriš za svoj obstoj, a si vkljenjen, obsojen, da ravnati tako, kot žele to drugi. Včasih se skušaš iztrgati, a ti ne uspe. Samo od milosti teh, ki te

obkrožajo, vidiš vse, vedo vse in prodirajo v tvoje najtemnejše kote, je odvisno tvoje življenje in tvoj obstoj. Iz filma je možno razbrati to sporočilo, vendar je premalo pojasnil ozadje tega odnosa, ni očitneje pokazal, kako ta odnos nastane. Prav zato se je pojavila vrzel – nepojasnenost od kod ta izsiljevalec.

Filmski jezik je tekoč. Posamezni deli filma so povezani z drobnimi sekvencami, ki so se ponavljale. Uspešno je uporabljeno nihalo, na katerem se je pojavil napis ponedeljek, torek itd., torej se je vse to zgodilo v enem tednu. Tako je bila dosežena časovna zaokroženost. Pa tudi prehodi s prizorišč na prizorišča so bili dobro izpeljani. Vendar režiser ni eksperimentiral s filmsko tehniko. Slike so bile jasno komponirane, barve so bile naravne, edin očitni tehnični pripomoček je bil hiter rez z retrospektivo, vendar je bil izredno dobro uporabljen in ni škodil s svojo nenadnostjo. Tudi njeno igranje lahko samo pohvalim. Igrala je jasno vlogo psihološko skoraj uničene osebe, ki pa ji še uspeva, da se drži na robu normalnosti.

Film je bil po svoji kompoziciji zanimiv, znal je pritegniti gledalce s svojim ritmom. Edini očitak je alogičnost v pojavu izsiljevalca – agenta.

Igor Kramberger

F. Rakuša

Jesen

Komorna glasba

(koncert Zagrebškega kvarteta v Mariboru)

Na drugem abonmajskega koncertu letošnje sezone smo slišali Zagrebški kvartet. Le pol zasedena dvorana je ponovno pokazala, da za tovrstno glasbo še ni pravega zanimanja. Godalni kvartet domačega avtorja Krsta Odaka so nadomestili z Divertimentom W. A. Mozarta. Na žalost v tej točki še niso bili primerno „ogreti“, razen tega so imeli tudi povsem tehnične težave z instrumenti. V prvem delu smo bili torej nekoliko razočarani, ker smo po priporočilih sodeč pričakovali izjemen umetniški dogodek. Slišali smo le solidno, deloma nekoliko premrtvo interpretacijo večnega Mozarta. Drugi del koncerta je bil pravo nasprotje. Ansambel je kot prerojen zaigral Godalni kvartet Antonina Dvoraka, imenovan ameriški. V tem delu so gostje iz Zagreba dokazali, da so resnično vrhunski umetniki. Upravičili so tudi izjemno dobro kritiko, ki so jo prejeli na salzburskih slavnostnih tednih za izvedbo kompletnega ciklusa Beethovnovih godalnih kvartetov.

V četrtek, 13. decembra smo slišali v Mariboru dober koncert Simfoničnega orkestra RTV Ljubljana pod vodstvom dirigenta Sama Hubada. V Zalostinkah za umrlo deco sodobnega klasika nemške glasbe Gustava Mahlerja smo slišali solistko, mezzosopranistko Boženo Glavakovo. To delo, ki je zelo pomembno v sodobni koncertni literaturi, je skladatelj napisal 1908 in smo ga tokrat prvič slišali v Mariboru.

Adrian Grizold

Pričetek skromnosti

Kljub temu, da imamo Slovenci toliko pomembnih kulturnikov, da bi jih lahko mirne krvi še izvažali, nam ne bo škodilo od časa do časa pogledati v mednarodno kulturno arhivo, tudi če se v tistem času ni tam utrnila nobena slovenska zvezda. V Sloveniji sta kar dve operni hiši, kar je izjemen in redek pojav. Česa takšnega nimajo niti kulturno bolj razvite države in tako se vsi tuji glasbeniki, ki prihajajo k nam, neznanško čudijo, le kako nam uspeva, predvsem z umetniške plati, vzdrževati tako kompliciran stroj kot je OPERA. Mi že vemo in smo na to tudi ponosni!

Pa da ne boste mislili, da svetovno operno nebo nima svojih velikih spektaklov in skandalov. Največja „zdrava“ svetovne opere in koncertnih dvoran je bila nedvomno Maria Meninighini Callas. Do leta 1965 je bila vsemu svetu poznana kot „Primadonna assoluta“. Bila je pojem opernega petja in interpretacij najrazličnejših vlog. Iz pozabe je privlekla številne skorajda že pozabljene opere in jih uvrstila v redni repertoar. Dirigente in režiserje je s svojim vedenjem med delom pripravljala do tega, da so pričeli obiskovati nevrologa. Skratka, bila je najmarkantnejša osebnost opernega sveta. In vsi so ji odpuščali, ker je bila najboljša operna pevka vseh časov.

Po osmih letih „počitka“ je v Hamburgu ponovno stopila na oder, tokrat na koncertni. Večer arij v glasovni spremljavi velikega italijanskega tenorja Giuseppea di Stefana. Toda osem let počitka je bilo le navideznih. V tem času je delovala kot pedagog, največ v Parizu. Uspešno se je ukvarjala tudi z operno režijo. Največji uspeh je dosegla s predstavo Verdijevih Sicilijanskih večernic v rimski operi. Priznanje ji je izrekel celo trenutno najboljši režiser, Tržačan, Gioginno Stehler.

Zanimivo bi bilo vedeti, kaj jo je ponovno pripeljalo med aktivne pevce. Prav gotovo to ni bil denar ali slava. Obojega ima še dovolj. S tem si je naložila na ramena breme, ki ga le težko nosi. Po osmih letih molka, medtem ko so se pojavile in ko je svet pričel ceniti odlične pevke: Grace Bumbry, Joan Sutherland, Monserat Caballe Ltd., bi rada ponovno dokazala, da je še vedno kraljica operne umetnosti. Torej v času, ko se je tudi način petja precej spremenil, bi spet rada vnesla v operno umetnost tisti način interpretacije, ki je nekoč povzdignil italijansko opero in njene pevce.

Kako ji je uspelo? Kljub temu, da je bil njen nastop boječ in nesiguren, da se je pogosto preveč opirala na tenorja di Stefana, je dokazala, da je še vedno velika pevka. Čas pa bo pokazal, če se lahko vrne na operni oder, bodisi milanske Scale ali Metropolitanske opere v New Yorku.

A. G.

Sodobno iskanje

(OB PREMIERI NOVEGA SLOVENSKEGA FILMA)

Če smo mnogokrat razmišljali o umetniški opravičenosti nadaljnega obstoja glasbenega dela Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru, potem smo pretekli petek lahko bili nedvomno presenečeni nad prazvedbo

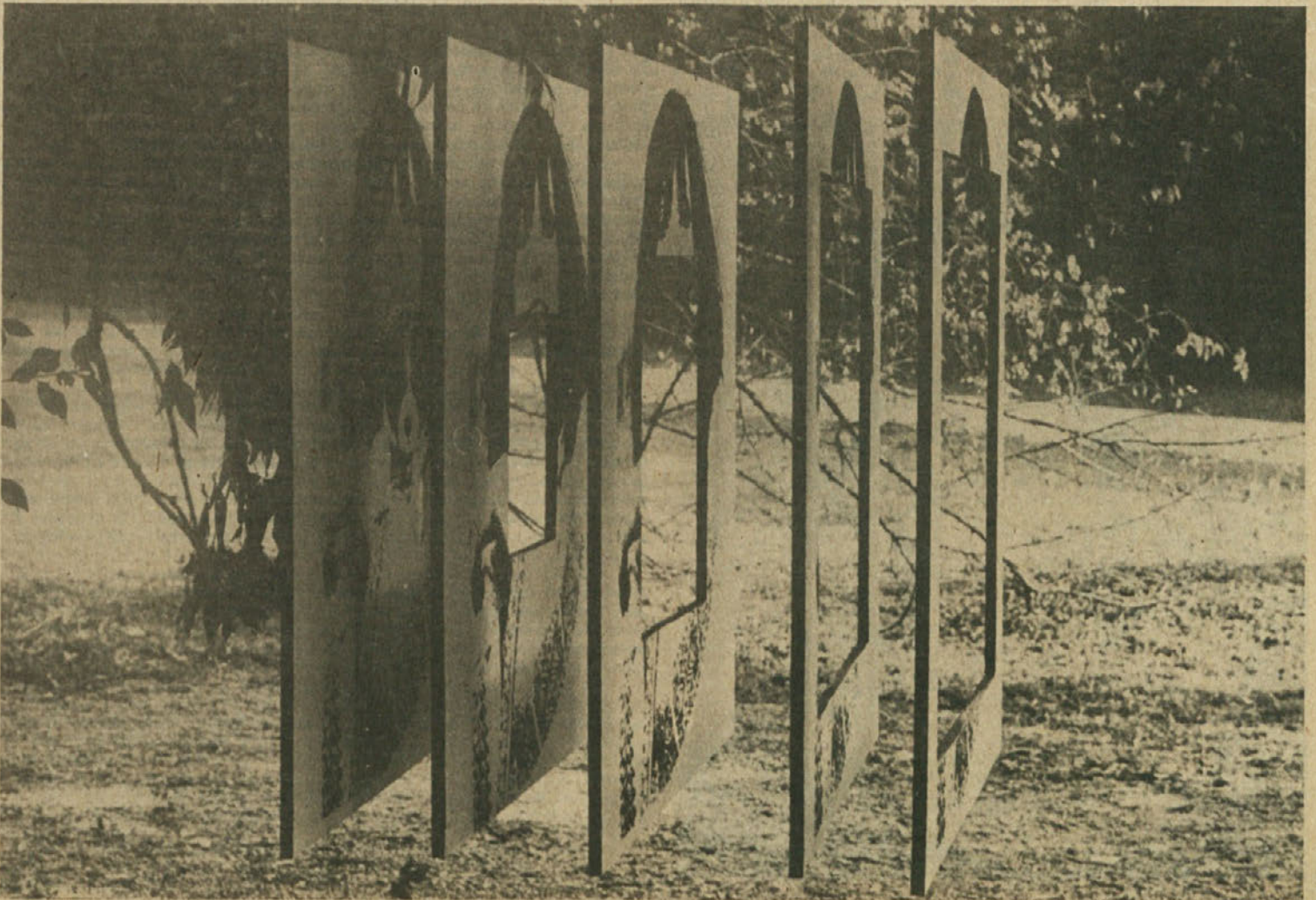
slovenskega baleta PROMETEJ 73 Ika Otrina. Pred nami se je odvijalo skorajda popolno baletno dogajanje, ki je daleč presevalo regionalni in verjetno tudi širši jugoslovanski umetniški okvir. Že balet E MC2 je opozarjal, da stopa koreograf in režiser Iko Otrin med osrednje oblikovalce sodobnega jugoslovanskega baleta. K temu je veliko pripomoglo Otrinovo dodatno izpopolnjevanje, predvsem v Združenih državah Amerike (središče avantgardnega baletnega snovanja). Marsikaj v PROMETEJU 73 spominja na uprizoritve Bejartovega baleta enainvajsetega stoletja, vendar mu tega nikakor ne moremo šteti v zlo; nasprotno, prepričuje nas, da se je Otrin in z njim ves baletni ansambel pridružil, če že ne najnaprednejšemu, pa vsaj umetniško neoporečnemu snovanju. Ob izvorni domači simfonični glasbi (žal je verjetno veliko premalo poznamo) je ohranil PROMETEJ 73 vse kvalitete avtentičnega, samostojnega umetniškega dela, ki nas je presenetilo ravno z svojo umetniško dovršenostjo.

Vsekakor bi morali o tem dogodku veliko razmišljati. Verjetno smo doslej posvetili premalo pozornosti tovrstnemu snovanju, ker smo bili morda prepričani, da za balet pri nas ni pravih pogojev. Očitno pa je, da so v Mariboru dani osnovni pogoji (umetniški seveda) za delo z baletom. Vse to se je pripetilo v času, ko nismo zadovoljni z le pikrim naraščanjem v baletu (tukaj mislim na celotno jugoslovansko območje). Petkova premiera je pokazala, da so ravno te možnosti dane, da pa je sedaj vse odvisno od tega, kako bodo določeni za to potrebni forumi pripravljene poslušati to novo govorico. Nikakor ne bi smeli dovoliti, da propade nadaljnje intenzivno delo zaradi finančnih in organizacijskih težav, torej zaradi vseh tistih rak – ran, ki neprestano ogrožajo naše kulturno življenje in predvsem ustvarjanje.

PROMETEJ 73 se lahko po svoji ideji in svoji konkretni obliki izvedbe enakovredno a, redstavniki vodne skupnosti vključiti v mednarodno kulturno dogajanje, kjer lahko opazimo, da posvečajo baletu vedno večjo pozornost. Pri tem ne mislim na „klasični“ balet, na lepo, včasih vse preveč „pocukrano“ in sentimentalno zabavo mondene svetovne elite, marveč na avantgardno umetniško iskanje, ki je prisotno v današnjem baletu v enaki meri kot v vseh ostalih umetnostnih panogah. Gre za iskanje na gledališkem področju, za doprinos k urešničevanju idealnega „totalnega“ teatra. Najprimernejša oblika za tovrstno iskanje je ravno človeško telo. V svoji čisti govornici, bodisi, da je ta zliata v celoto z glasbo, bodisi, da se z njo ne dopolnjuje, ali da je brez nje, je najčistejša in najmočnejša izpoved, mogoče zato tako blizu totalnemu teatru, ker se počasi otresa najrazličnejših izraznih sredstev in ostane na koncu tisto, ki vse izrazi. Človeško telo in gibanje tega telesa. V tem je mnogo estetike in mogoče še več erotike. Žal se danes še vedno zgražamo nad tovrstno erotiko, ki naj bi bila neločljivo povezana s človekom, popolnoma pa smo pozabili na primitivne in včasih že ogabne filmske prikaze, bodisi v kinu ali na TV zaslonih.

V baletu je nedvomno prihodnost. Videli smo, da so tudi pri nas dani pogoji za razvijanje kvalitetnega in sodobnega baleta. Zato bi bilo res škoda, če bi zamudili to priložnost. Iku Otrinu, izvajalcem in vsem tistim, ki so sodelovali, pa lahko le čestitamo ob uspešno opravljenem delu – baletu PROMETEJ 73.

Adrian Grizold

SALVADOR DE MADARIAGA

O piscu: Madariaga je po smrti velikegesejista Ortege Y Gasseta edini predstavnik Španije v evropskem zboru književnih ustvarjalcev, ki so bili hkrati psihologi in biografi svojih dežel, Evrope ali sveta. Sprva je bil inženir, nato časnikar, publicist, profesor za špansko literaturo v Angliji (1916–1921, 1927–1931), v Ženevi sodelavec urada za tisk društva narodov, potem diplomat španske države v Washingtonu in Parizu ter slednjič zgodovinar, biograf, psiholog ter pisec. Knjiga, iz katere so današnje misli, ima v francoščini naslov: De L'Angoisse a la Liberte, v nemščini: Von der Angst zur Freiheit in ne spada med njegove najboljše stvaritve. Le-te so prav gotovo naslednja dela: Španija (432 strani), Portret Evrope (238 strani), Cortes – Osvajalec Mehike (408 strani) in Krištof Kolumb. Madariaga, velikega borca za človekovo dostojanstvo, odlikuje predvsem prizadevanje po meri in osredotočenosti ter jasen, uglajen jezik, duhovit, bogat izraz ter posrečena, zadeta oznaka stvari. Iz navedenih naslovov pa je videti, katero stvar preučuje in zdravi: naš svet in dogajanje ter poti in namene, ki se mu zdijo zmotni. Mogoče je, da bodo tukajšnje misli – natisnjeni prevod, ki sledi – bralcem najzele lase in poživile krvni obtok; to pa je želja prevajalca. Saj vendar gre za usodne stvari obstoja.

a) MNOŽICA

Glavni problem naše dobe je nezdrava rast množice. Že izraz je poučen. Odlično ponazarja prirodni, anorganski, antivitalni značaj te rakove bolezni na modernem družbenem telesu.

Množica je številčna. Sestavljena je iz kopice posameznih ljudi, ki so si postali identični, ker so izgubili vse, kar jih je označevalo kot posameznike. Te človeške enote so brez korenin, brez tradicije, brez kulture in brez okusa. Svoje predstave črpajo iz časopisa in RTV; njihov način življenja ustreza črednemu nagonu in je navadno materialističen in utilitarističen.

Množica je nastala na presečišču treh razvojev: industrializacije, urbanizacije in centralizacije. Industrializacija uporablja vedno več ljudi, ki jih spreminja v dele svoje velikanske mašinerije. To je skupno z vsemi posledicami preveč znano, da bi bilo treba o tem tukaj še več povedati. Neki vidik pa bomo le poudarili. Ljudožerka – industrija si je prilastila tudi žensko in s tem zrušila družino. Najmočnejše industrializirane dežele najbolj občutijo to opustošenje domačega ognjišča in posledice, ki so s tem

povezane, posebno mladinsko kriminaliteto. To opustošenje pa seveda terja hitrejšo spreobrnitev diferenciranega posameznika v številko ali v delček množice. Kajti družina je vedno bila sredina, kjer se je oblikovala osebnost, ustvarjalni človek. In družina sama je ena izmed najlepših človeških stvaritev.

Urbanizacija – drugi vzrok za pomasovljenost – sama po sebi ni nujno zlo. Če zvišuje življenjsko raven družine, je trajni dosežek človeškega napredka. Škodljiva postaja urbanizacija šele s svojo bolno navado, da ne poteka lokalno in ne pušča prebivalcev, zaselkov, vasi in mest v njihovih bivališčih, temveč vodi v nova, velikanska kopičenja zgradb in ljudi v resnično nedopustna mesta, ki onemogočajo ali vsaj zelo obremenjujejo družinsko življenje. Izkoreninjen, odtujen, zaprt v tesno stanovanje, zelo daleč od svojega delovnega mesta, živi mestni človek v svojem domu kot v poštnem predalu. Res grozljivo je, če si moraš predstavljati veliko moderno glavno mesto kot neznansko kartoteko, v katero vložijo milijone živih bitij, ki bi lahko bila ljudje, za eno noč! Tako sklene pomeščanjej potek, ki se je začel z industrializacijo in s pristopom žensk v produkcijski aparat. Odvzema domačemu ognjišču vitalne sile in s tem oropa dom najvažnejšega elementa.

Zaradi teh treh vplivov se moderna družba človeško spridi v enako strašnem tempu, kot materialno „napreduje“. Množice postajajo fizični, statistični fenomeni, ki jih je mogoče voditi s občili moči – zvočnikom, radiom. Kakovosti in posebnosti se zgube v dimu popolne enakosti. In tako svojo podzavest potisnjeno človeštvo reagira le še nejasno, pasivno, dejansko žensko. Množica hoče moza.

Zato so v dvajsetem stoletju blodeče množice znova uvedle kult moškega trinoga. Videli in slišali smo, kako so tisočglave ženice vriskajoč pozdravljale Lenina, Mussolinija, Hitlerja, Franca. Doživeli pa smo tudi kako so v deželah, ki so sicer še svobodne, vendar nezadržno plovejo v pomasovljenost, tisk in parlament zahtevala z glasnim vpitjem srečanje „velikih treh“ ali „velikih štirih“, množica pa je bedno koprnela po rešitvi, ki bi jo izvedli veliki dramaturgi. Kakor da so si ti milijoni bitij, ki bi lahko bila človeška bitja, a so le degradirani v množične delčke, poskušali rešiti svojo izgubljeno loveško veljavo s tem, da so jo prenesli v velikega moža, v katerega so zijali.

Množica ne ve, kaj bi počela s svobodo. Njeno geslo? Poznamo ga iz časa, ko je čezmerno velika rimska skupnost svoje prebivalstvo ponižala v množico: panem et circensibus. Dobro je mišljeno, vendar je docela zaman, ko bi jo hoteli kultivirati. Množica in kultura sta nezdržljiva pojma. Sovjetska zveza je omogočila milijonom, ki jih vodi, branje, da bi jih s pomočjo povsod enakega pouka lahko še bolje vodila in strla. „Množična kultura“ lahko v zadnji konsekvenci reši nekaj nadarjenec, ki bi drugače propadli v množici – vendar po tej poti propadejo zmožnosti množice in njena povprečna raven pade še globlje. Zaradi tega lahko tisti načini izobraževanja množic, ki jih uvaja Unesco, vodijo le k neuspehom in škodovanju. KULTURA JE STIL ŽIVLJENJA IN LE ČE TISTI STIL ŽIVLJENJA, KI DOPUŠČA IZOBLIKOVANJE MNOŽICE, SPREMENIMO V DRUGAČNEGA, JE MOGOČE VPRAŠANJE REŠITI. V celoti gledano: pogoj za posameznikovo svobodo je družbena urejenost.

b) SVOBODA IN SUVERENOST

Med narodom in posameznikom obstaja ustrezní paralelizem. Enako kot posameznik je narod telo in duh, vendar le zaradi svojega duha je narod. Po telesni plati je komaj kaj drugega kot čreda dvoonožcev, ki jih združuje določena animalična solidarnost, podobna tisti, ki omogoča združevanje psov na kaki ulici. Iz življenja v skupnosti, ki nenehno plete vsa ta človeška življenja, med seboj, nastane po nekaj generacijah skupni duh, tradicija, kultura. Ta kontinuiteta v skupnosti ustvari in izoblikuje narod.

Da pride do naroda, niti ni potrebno, da bi skupnost ustvarila neko politično, religiozno ali jezikovno enotnost. Kljub nekajkratni razdelitvi in vključitvi v tri različne države, se je znala Poljska obdržati kot neoporečna narodna enota. Helvetska (švicarska) konfederacija – ki lahko najbrž velja za primer močnega naroda – ni niti konfesionalno niti jezikovno enotna. Kljub temu, da imata Čile in Argentina isti jezik, isto religijo in skupno kulturno dediščino, to ni moglo preprečiti, da ne bi prišlo do izoblikovanja dveh jasno med seboj ločenih narodov.

Samospoznanje je torej, enako kot za duh posameznika, bistvena potreba tudi za duh naroda. Narod se le takrat docela razvije, ko se popolnoma zaveda samega sebe. Do tega spoznanja in poznavanja samega sebe pa lahko pride le po poti izkustva – izkustva mišljenja in izkustva početja. Na tej trdni osnovi temelji pravica naroda do njegove svobode.

Svoboda naroda se imenuje suverenost. Če pojma reduciramo na njihov bistveni minimum, ju je mogoče definirati z istimi besedami. Posameznikova svoboda je možnost odločati, presojeti in sicer tako, da posameznik ve, da so te njegove odločitve za njegovo usodo življenjsko važne. Suverenost naroda je možnost odločitev, sklepov, ki se zde narodu življenjsko važni za njegovo narodno usodo. Izhajajoč od tega minimuma, se lahko svoboda in suverenost s pomočjo naravne igre respektivnih vitalnih sil tako razvijeta, da napolnita z ustvarjalno dejavnostjo prostor, ki jima ga nudi kolektivna ureditev, v kateri sta dejavna.

Od tod sledi, da suverenost, enako kot posameznikova svoboda, ni le naravna pravica, temveč izvorna potreba naroda, in da se ta potreba sama po sebi opravičuje. Tisto, kar je treba opravičiti, so omejitve, ki jih je treba postaviti suverenosti. To je treba izrecno poudariti, kajti naš čas je postal do suverenosti tako kritičen, da je pojasnitev skoraj nujna. Narodni razvoj je namreč v večini primerov prispel dalje kot mednarodni.

Že beseda „mednarodna (internacionalna)“ je poučna. Razvoj (ne le političnemu in jurističnemu, temveč – in kar je mnogo pomembnejše – zgodovinskemu in psihološkemu) konstituiranju človeške svetovne urejenosti, je še v zametku. Kljub preobilju mednarodnih institucij s sibiiničnimi kraticami tiči svetovna skupnost tako rekoč še v dobi jamskega človeka; kajti še vedno je mogoče, da nekateri narodi raztrgajo in požro druge, kot sta na primer storili Hitlerjeva Nemčija in Sovjetska zveza s Poljsko in kot je Sovjetska zveza pogoltnila skoraj ducat evropskih narodov.

Jezik in omika kulturnega središča

KNJIGARNA, KAVARNA IN KULTURNI TISK

Svetovnega reda ni. Ne eksistira. Enako kot se posameznikova svoboda lahko uresničuje le znotraj narodne ureditve in pravzaprav le na ta način sploh lahko eksistira, je tudi eksistenca državne suverenosti možna le znotraj svetovnega reda ali urejenosti.

Zato je mogoče govoriti o nesporazumu, če se nekdo – z najboljšo željo – poteguje za to, da naj narodi delno ali popolnoma odstopijo svojo suverenost tej ali drugi mednarodni instituciji; večina narodov sploh ni suverena, nima suverenosti, ki bi jo lahko odstopila. Ustrezneje izraženo: bolezen, ki teži večino narodov, ni preobilje, temveč pomanjkanje državne suverenosti. Da lahko kaj podarimo, moramo nekaj imeti.

c) DRUŽINA

Ljudi najdemo vedno postavljene v konkretno, krepko očrtano okolje. Zato se bomo kot kuge izogibali sleherne ideje, politične, gospodarske ali družbene reforme, kjer je beseda o človeku, vendar pa brez povezave človeka s tem okoljem, ki ga pogojuje in določa.

Zdaleč najvažnejši vidik človeškega okolja je družina. Le-ta je praelica družbenega organizma, prva institucija, ki jo sreča na svet prihajajoči, brez katere ne more fizično preživeti. Družina je tista, ki varuje rast človeškega bitja, ki družbi še ne more služiti, pravzaprav še niti zase ne more skrbeti. Družina je tudi tista, ki mu vcepi tradicijo in kulturo, ki se je v tem delu sveta, kjer se je rodil, nakopičila v nizu stoletij.

Za liberalca torej pomena družine ni mogoče dovolj poudariti. In vendarle ni mogoče tajiti, da so mnogi dozdevni liberalci v preteklosti pripadali tistim, ki so največ prispevali k razpadu družine, ki je tipični znak dvojne zmote: zaradi zmotnega dojemanja pojma svobode in prenapetega dojemanja pojma enakosti. Vse prepogosto so liberalci pojmovali svobodo kot sistematično rahlanje vseh človeških vezi in prav posebno kot „osvobajanje“ od sleherne avtoritete. Vedno znova naletimo na antagonizem med organsko in mehansko koncepcijo življenja. Nekdaj je imel liberalec pred očmi družino, ki je bila institucija z naravno rang ureditvijo, neko skupnost, kjer so imeli mož, oče, žena – mati, bratje in sestre in pogosto tudi strici in tete, vnuki in vnukinje vsak svojo funkcijo. Vse to je le še to je bilo potrebno striti, kot razstavlja kemik kos organskega tkiva, tako da ostanje le še ena drugi podobne molekule. Vsi bi naj bili enaki, možje, žene, otroci, vsi bi naj igrali enake vloge, uživali enako pravico. Disciplini so se le nasmihali.

Takšno mišljenje utira pot drugi nezgodi, ki uničuje družino: industrijsko in poklicno izčrpanje poročene žene. Hišno življenje izgubi svojega protagnosista. Posledice so znane: porast števila mladinskih prestopnikov, opustošenje domačega ognjišča, ogrožene zakonske vezi – z eno besedo, omajanje družine, ki je prva in najvažnejša družba celica.

Pristni liberalci se mora opogumiti in si upati povedati ljudstvu resnice, ki jih nerado sliši, ker je zavedeno. Celotno žensko gibanje zadnjih dveh, treh generacij sloni na tragičnem nesporazumu, da obstajata dve razmejeni človeški vrsti, moška in ženska, medtem ko gre le za dve obliki iste vrste, ki sta po naravi določeni za različne namene in morata zato v družbenem svetu izpolnjevati različne naloge. To je, pa naj bo še tako absurdna, ideja, iz katere izhajajo feministična prizadevanja, imenovana feministična, čeprav bi se pravilneje glasilo hoministična.

Ker je družina celica – mati družbe in ženska najvažnejši element družine, ni v družbeni stvarnosti nobene važnejše instance kot je družinska mati in v zdravi družbi to tudi vsi vedo, predvsem pa ženske. Smemo reči, da je naloga ženske v domačem življenjskem krogu najtvornejša naloga, ki si jo je mogoče zamisliti. Če razumemo s tvorno, ustvarjalno dejavnostjo spreminjajo vrednot in energij, potem tej definiciji najbolj ustreza dejavnost žensk. To spreminjanje terja dokajšnjo mero duševne energije. Konec koncev je blagor dežele odvisen od vitalnosti njenih žensk, ker je od njih odvisen blagor družine, tega vrelca življenja celotnega naroda. Toda moderni svet ogroža to vitalnost s tem, da jih sili, da si same služijo kruh, kadar da so možje. Enakost spolov v vseh poklicnih, ki jo vsepovsod ocenjujejo kot napredek, je pospešilo razvoj, ki zaradi vpliva ogaltiranih in pseudoliberalnih doktrin vodi k razpršitvi družine.

To je povzročalo dve med seboj povezani neprijetnosti. Prvič se je skoraj podvojilo število interesentov in osirotelih gospodinjstev. Tako rastejo istočasno dohodki in izdatki gospodinjstva (sicer v najugodnejšem primeru), medtem ko neustavljivo raste množica proletarcev, ki bi hoteli postati nameščenci (to pomeni ljudje, ki jih nadomestimo, zaposlimo, torej so to delavci, nameščenci, uslužbenci vsi ti izrazi govore o plačancih. Ker so službe plačane, Poleg tega obuboža tradicionalna hišna kultura in domače delo se bolj in bolj tehničira. Na kratko, dom in ognjišče izgubita svoj značaj kot mesto ustvarjanja uživanja, skupno ko so poročeni glasi – aifd familie.

Obenem izgubi ženska svojo ženskost. Postaja voznik avtobusa itd., nosi možu podobno obleko, ima cigareto v ustih in slabo se prilagajajočo moško baretko na nikakršni frizuri. Ta ženska, ki bi lahko bila kot ženska pristna, postaja nepristni možki, in nemirno življenje, od katerega je pričakovala osvoboditev, ji prinaša le oškodovanje in izčrpanost.

Posledice tega stanja bolj neugodne sploh ne bi mogle biti. Otroci morajo pogrešati toplino gnezda, živijo na cesti, kjer jim pretijo nevarnosti vseh vrst. Mladinska kriminaliteta je v industrijskih deželah, kjer tovarna absorbira ženske, zastrašujoča.

Po drugi strani je res, da se ženska sprevrača v moškega. Vrnimo se zato k našemu izhodišču. Ne obstajata dve človeški vrsti, moška in ženska; živi samo ena sama, ki se pojavlja v dveh spolih, vendar pa skupno eksistira. Bolj ko žensko sprevračamo v moškega, toliko bolj feminilni postajajo možki. In dejansko se zdi, da v deželah, kjer prevladujejo možate ženske, homoseksualnost raste.

Prevedel: Leo Petrovič

Maribor bi želel postati univerzitetno središče. Stanje, kultura, zmožnost mesta je ena stvar; univerza kot ustanova, veljava fakultet, sloves profesorjev, efekt študija pa druga stvar. Bilo bi seveda lepo, ko bi imeli svoje ljudi, svoje kapacitete. Toda univerzo določa visoka raven in veljava kapacitet. Najbrž zato še nimamo univerze. Univerza je najvišje in jo sestavljajo največji mojstri znanosti in umetnosti ter primerni slušatelji. Na univerzo morajo prihajati primerni slušatelji, torej sposobni, iznajdljivi in ustvarjalni mladi ljudje. To je vsebina in program študija. Kaj pa modus vivendi, način konverzacije, intelektualne in svetovljanske navade profesorjev – mladine? Govorimo o mladini, ki bo vodila ustanove, posle, projekte, ki bo vodila in usmerjala tudi ljudi, ki bo vplivala, bogatila, osmisljevala svoje sodelavce, mogoče manj izobražene soljudi. Ker smo torej Slovenci, slovenska bodoča univerza, bomo zahtevali od naših diplomirancev neko dozo kulture, omike, kajti ni vseeno, kakšni ljudje bodo dajali ton in bogatost konverzaciji in življenju, bomo izoblikovali takšne vrste osebnost, ki se bo čutila odgovorno za stanje ljudi, za njihove navade in omiko. Ne bo nas motilo sedanje stanje jezikovne in konverzijske kulture in omike, temveč bomo od vsakogar zahtevali poglobitev vase, obogatitev navad in interesov.

Menda velja, da smo zapustili, prehiteli, najverjetneje pa obšli meščansko kulturo. Govorimo o socialistični osebnosti, samostojnem, ustvarjalnem in zdravem človeku. Kaj želi doseči pedagoška znanost in praksa in čemu toliko natisnjenih in prevedenih in s krvjo napisanih knjig? Zakaj kinoteka, zakaj koncert, zakaj kamere, zakaj učitelji glasbe in glasbila? Čemu geografska društva, reportažni filmi in kavarne? Zakaj hoja v planine, grajenje palač, nasaditev drevoredov, zakaj dunajski valček? Zakaj toliko vprašanj, sprašujete!

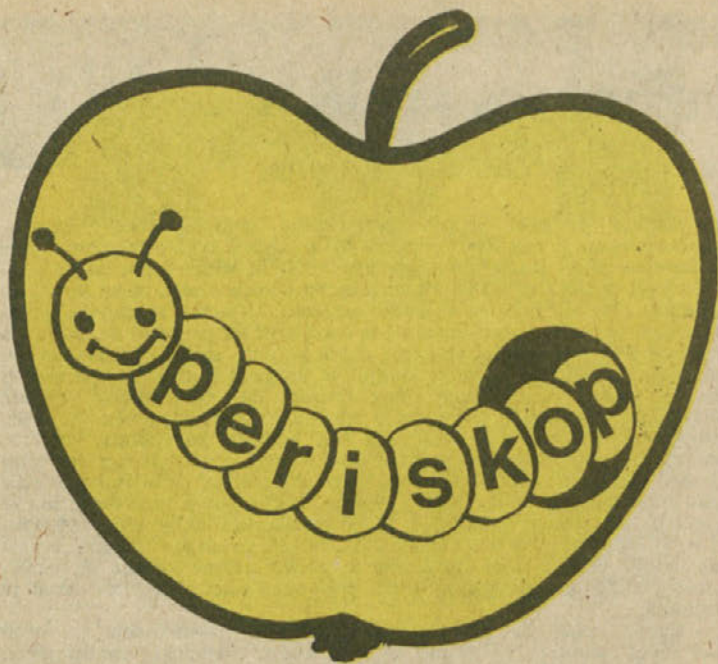
V mariborskih kavarnah ni svetovnih časopisov in revij, ki so merilo sveta. Iz zakaj jih ni? Ker v Mariboru nihče ne želi brati in se seznaniti z razmerami v Berlinu, Madridu, na Škotskem ali Argentini, ker se tujih jezikov ne učimo zato, da bi jih tudi uporabili. Ne le, da naša in to celo visokošolska mladina ne želi brati pariških revij ali ameriškega geografskega vestnika – to bi naj bila po pisčevem mnenju normalna navada študirajoče mladine – tudi njena konverzijska je čisto provincialne narave. Ljudje sicer obiskujejo gledališče, da bi pa o omikano govorico posnemali, vnesli mero in pravilnost v svoj jezik, to pa ne!

Jasna Zbašnik

Pretep

Stalna skupščina študentov mariborskih visokošolskih zavodov objavlja prosti mesti

- GLAVNEGA UREDNIKA
- ODGOVORNEGA UREDNIKA

študentskega lista KATEDRA.

Kandidati naj bodo praviloma študentje mariborskih visokošolskih zavodov. Poznati morajo problematiko študentstva, študentskih organizacij in študentskega tiska. Pričakujemo tudi konceptualne zamisli o razvoju Katedre v prihodnje.

Prijave pošljite do 31. 12. 1973 na naslov: Izvršni odbor skupnosti študentov mariborskih visokošolskih zavodov, Tyrševa 23, 62000 Maribor.

Zelo smo napredni. Te dni smo dobili v Mariboru (Mladinska knjiga na Partizanski cesti) prve plošče posnete v kvadrofoniji. Na njih so posnete overture Beethovna, Brahmsa in Wagnerja. Igrajo Berlinski filharmoniki pod vodstvom Herberta von Karajana.

D kot delo

Ze vrsto let smo si študentje bolj ali manj enotno prizadevali, da študija ne bi razumeli le kot priprave za delo, ampak kot ustvarjalen in sestavni del družbene reprodukcije. Naša prizadevanja so se strnila v predlog, po katerem bi tretirali študij kot delo, študenta pa kot subjekt, ki si zagotavlja svojo materialno in socialno eksistenco s tem, da aktivno in prizadevno sodeluje v izobraževalnem, raziskovalnem in samoupravnem procesu na višjih oziroma visokih šolah. Vendar so tovrstna prizadevanja – upravičeno ali ne – povzročila razprave, pri čemer se je mnogokrat izoblikovalo mnenje, da v sedanjem trenutku še niso izpolnjeni pogoji, ki bi opravičili družbeno priznanje študija kot dela. Le-to bi namreč povzročilo bistvene spremembe v načinu financiranja visokega šolstva, spremenilo bi kriterije za štipendiranje oziroma kreditiranje študentov, vlogo študentov pri odločanju na visokih šolah, skratka – spremenil bi se družbeni položaj študenta.

Ne glede na to, da z novo ustavo naša prizadevanja verjetno ne bodo ovrednotena tako, kot si želimo, velja nadaljevati začetno delo. Integriranje raziskovalnega in „učnega“ dela, razvijanje samoupravnih odnosov na visokošolskih zavodih, spreminjanje načina financiranja, nova štipendijska politika in vse večja delovna prizadevanja študentov na delovnem mestu – visokošolskem zavodu – bo nujno vplivalo tudi na dejansko spremembo v mišljenju družbe, ki sedaj študij še vedno vrednoti kot „delovno pripravo“. Drugačni pogoji, v katerih bo študent tedaj delal – in delal bo drugače, kot doslej – bodo sami po sebi povzročili ta kvaliteten preskok. Do tedaj pa velja: delati in še enkrat delati.

VSEM LASTNIKOM ŠTUDENTOV!

Prosimo vse lastnike študentov v mestih in na deželi, da v tej hudi zimi poskrbijo, da bodo študenti imeli najosnovnejše življenjske pogoje, in sicer:

- toplo in suho zavetje (pasja uta in podobno)
- vsaj enkrat na dan izdaten obrok tople hrane in pitne vode
- verigo, dolgo najmanj tri metre.

Terenski delavci društva bodo vso zimo na terenu postopoma ugotavljali pomanjkljivosti pri oskrbi študentov. Če lastniki ne bi upoštevali zgornjih osnovnih pogojev za oskrbo študentov, bo to društvo smatralo za mučenje študentov in bo primer obravnavalo kot prekršek zoper ZRJM (Ur. l. SRS 38/89 in 40/93).

Prosimo vse, zlasti pa člane društva, naj posredujejo in opozarjajo brezvestne lastnike študentov na naša navodila.

**DRUŠTVO PROTI MUČENJU ŠTUDENTOV
SR SLOVENIJE LJUBLJANA**

V kinogledališču

Zgodba se dogaja v četrtek, 29. novembra 1973, v kinogledališču ob 20.15 uri. Večina ljudi je že v dvorani. Zavesa pred platnom se odgrnejo, luči ugasajo. Ljudje se vedno prihajajo v dvorano. Nekateri nadobudniki, ki imajo kompleks, da so premalo opazeni, prihajajo glasno v dvorano, hodijo med vrstami, da morajo vsi vstajati in se pri tem vedejo skrajno nekulturno. Ko pridejo do prostega mesta sredi vrste, se obrnejo, ker niso zadovoljni s sedežem. Nato pet minut glasno razmišljajo, kam bi sedli in če bi sploh sedli. „Spice“ je konec. Končno so vsi posedli. Prvi prizor. Mladi zakompleksiranci doživljajo prizore zelo doživeto. Nепrestano dopolnjujejo zgodbo s platna z lastnimi pripombami. Mogoče bi lahko ti pisali in delali slovenske filme; če ne drugo bi lahko v njih analizirali vpliv srbohrvatskega jezika na slovenščino, pa tudi spolna vzgoja je pri teh gledalcih na „visoki“ stopnji.

Dejanje se razvija. Film je izredno kvaliteten, zato zahteva potrebno in nujno koncentracijo. Toda ti naši prijatelji s poudarkom odvijajo bonbone. „smokije“ in „čipse“. Žal v temi niso videli, če so v „smokiju“ dobili kakšno nagrado. Ko je filmska zgodba na vrhuncu, spoznajo, da film ni zanimiv (zanje) in odhajajo iz dvorane. Samo odhajanje še ne moti tako, toda tile ustvarjajo „kraval“ kot bik, ko ga spuste v areno (njih – gledalce – so spustili tudi na prostost). vzdušje je bilo tako značilno praznično obarvano. Zakompleksiranci so imeli prijeten prazničen večer, ostali, ki so hoteli videti dober film, pa so dobili s priboljški servirano kulturo.

Film se je končal. Vsi so bili zadovoljni, najbolj pa verjetno biljeterke. Igor Kramberger

Še noben pingvin se ni rodil z delovno obleko.

Barka se mu je nevarno nagnila, zato jo je obtežil z dodatnim sodom.

»Tudi jaz sem ustreljenemu pustil zadnjo besedo«, je izjavil diktator.

Tovariši, državljani! Razmnožite se! Več vas bo za naslednjo vojno.

O. Janežič